

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVIII рік видання. № 298, квітень, 2019

Масливиx Великодніх свят!

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошакпа
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Корнелій Ірод,
Іван Кідешук, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Микола Корсюк,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ Душевно пройнятий Україною класик російської літератури – перманентна цінність румунського культурного простору
- ❖ Забута письменниця Сидонія Никорович
- ❖ Т. Г. Шевченко: Осія. Глава XIV – Подражаніє. Тільки правда забезпечує людині внутрішню свободу
- ❖ Шевченко і його думи-роздуми на тлі молитов і псалмів про долю, життя і гідність людини
- ❖ Діалог славистів на початку XXI століття
- ❖ Уклін «величавій духовній квітці Буковини»
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XLVIII)
- ❖ Як «чорна рука» знищила бібліотеку «Нового віку»
- ❖ До 80-річчя проголошення незалежності Карпатської України
- ❖ Пояснювальна записка (Із циклу ПРОМАХИ)
- ❖ Стижерети (Уривок з повісті)
- ❖ Об'явлення (Оповідання)
- ❖ Українські народні притчі
- ❖ Дитячі сторінки

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

ДОРОГІ УКРАЇНЦІ!

Найвищою офірою Бога для людства була жертва Його Єдиного Сина Ісуса Христа. З нагоди найбільших християнських Великодніх свят, ми повинні, в першу чергу, вивчити урок толерантності, прощення і любові до ближніх, що так важливо в наші часи. Сьогодні, як ніколи, ми повинні довести свою єдність, віру у Бога і довіру до людей, прощення наших ближніх, - принципи, за які Христос віддав своє життя.

Окрім заповідей Того, Який допустив розп'яти Себе на хресті за наші гріхи: Люби Господа Бога свого всією міццю і свого ближнього, як самого себе, нашим обов'язком як українців є жити в гармонії одні з одними, зберігати наші культурні, мовні, традиційні надбання, просувати за допомогою культурних, наукових, виховних заходів нашу таку прекрасну ідентичність, зберігати все найдорожче, що його маємо, – нашу українську мову, звичаї, культуру і особливо наш український дух, який залишився незмінним протягом століть.

Нехай свято Воскресіння нашого Господа Ісуса Христа принесе вам здоров'я, гармонію, душевний спокій, загартує віру, укріпить нашу єдність і любов один до одного, зміцнить довіру в себе і в нашу здатність залишатися об'єднаними задля належного функціонування єдиної організації, яка представляє інтереси всіх українців Румунії, – Союзу українців Румунії.

ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

**Голова Союзу українців Румунії,
Депутат Микола-Мирослав ПЕТРЕЦЬКИЙ**

Іван РЕБОШАПКА

ДУШЕВНО ПРОЙНЯТИЙ УКРАЇНОЮ КЛАСИК РОСІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ – ПЕРМАНЕНТНА ЦІННІСТЬ РУМУНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

До 210 років від дня народження Миколи Гоголя (1809-1852)

Згідно з Постановою Верховної Ради України *Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2019 році*, в Україні урочистими й науковими заходами широко відзначається 210 років від дня народження 1 квітня 1809 р. видатного класика російської літератури Миколи Гоголя.

Як відзначають літературознавці, з Україною Гоголь пов'язаний не тільки серцем, його синівською любов'ю і бажанням добра, а й усією творчістю, більшою частиною безпосередньо, меншою – опосередковано. Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш та Михайло Драгоманов послідовно вважали його українським письменником, який писав російською мовою.

Любов до мови, відчуття краси художнього слова закладалися у Гоголя з дитячих літ і набули подальшого розвитку під час його навчання в Полтавському повітовому училищі та Ніжинській гімназії вищих наук. Саме у гімназії він поринув у світ давньої української історії, народних звичаїв та усної народної творчості, які пізнавав не тільки з друкованих джерел, а й на ніжинських базарах, селянських весіллях. Глибокі знання української народної творчості дозволяли йому виводити картини дійсності у глибокому взаємодоповненні з художнім вимислом. Романтична спрямованість, опоетизованість українського життя надавали творам Гоголя особливого колориту. З великою любов'ю письменник оспівав Великі Сорочинці, Диканьку, Миргород, Василівку-Яновищину. У своїх ранніх повістях він створив справжню енциклопедію українського життя. А це, як висловлювався в листах, – «ради всего нашего», «ради нашей Украины», за якою «душа сильно тоскует».

В Україні твори Миколи Гоголя, написані більш як півтора століття тому, надзвичайно актуальні й сьогодні. За ними знімають фільми, у театрах ставлять п'єси, а читачі мають можливість знайомитися з поетичним образом України.

Само собою зрозуміло, виняткова актуальність Миколи Гоголя властива перш за все російськомов-

ному просторові, в якому його визнано першорядним письменником російської літератури.

Актуальним є сьогодні Микола Гоголь і в румунському культурному просторі, в якому завдяки пізнавальній цінності його творів, здатності художньо виражати загальнолюдські питання, він став перманентною величиною, що підтверджується рядом румунських рецептивних аспектів. Перший з-поміж них – це почергове видавання й перевидавання, починаючи з 60-х років XIX ст. і включно до наших днів, перекладів його прозових творів, деякі з них мають 9-10 перекладних версій. Найбільшої популярності в Румунії зазнала, наприклад, романтична повість «Тарас Бульба», перший переклад якої появився 1883 р., слідує перекладні версії, здійснені різними перекладачами, були надруковані в роках 1908, 1922, 1942, 1952, 1956, 1968, 2001, остання – 2010 року. Немалої популярності зазнали в Румунії переклади творів, в яких Гоголь зображає поетичний світ України: «Майская ночь или Утопленница» («О noapte de mai») – 1908, 1915, 1922; «Вечера на хуторе близ Диканьки» («Serile în cătunul de lângă Dikanka») – 1948, 1952, 1954, 1961, 1972; «Миргород» – 1954, 1966; «Ночь перед Рождеством» («În noaptea de ajun»). Окремими виданнями появились в румунських перекладах твори Гоголя «Шинель» («Mantaua»), «Мертвые души» («Suflete moarte»), «Повесть о том, как поссорился Иван Иванович с Иваном Никифоровичем» («Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici»). Переклади цих та інших творів Гоголя появились у 6-томному виданні «Opere» 1954-1958 pp., у 3-томному виданні «Opere» 1998-2001 pp. Бухарестського видавництва «Univers» та Яссського «Polirom».

Помітної рецепції в Румунії зазнала комедія Гоголя «Ревизор» («Revizorul») спочатку в адаптованій до румунських реалій переробці Петру Гредіштяну: гоголівський Ляпкін-Тяпкін – це Благовічану, Добчинський і Бобчинський – Саке Сорковяну та Маке Морковяну, Хлестаков – Йоргу Скорбурь. Комедію 1874 р. поставлено на сцені Бухарестського театру,

1876 р. – на сцені Яссського театру. Далі комедія у достовірних перекладах почергово йшла на сценах національних театрів Бухареста, Клужу, Ясс, Тімішори, а то і Бреїли, Тиргу Муреша. Вона і по цей день не сходить з румунських сцен, будучи поставлена різними режисерами, як відомим актором й режисером Гораціу Малаєле в Бухарестському театрі комедії (2006 р.), або іншими режисерами на сценах національних театрів Бухареста (2013 р.), Тиргу Муреша (2014 р.), Тімішори (2010 р.).

Утвердженню перманентності Миколи Гоголя в румунській культурі сприяв і його вплив на румунських письменників, зокрема на Михайла Садов'яну (1880-1961) повістю «Тарас Бульба», вперше перекладеною в Румунії 1883 р. з уточнюючим підзаголовком «Taras Bulba. Roman istoric din viața sașilor» («Тарас Бульба. Історичний роман про життя козаків»). Про вирішальний вплив Гоголя на Михайла Садов'яну особливо наголошував румунський прозаїк і публіцист Чезар Петреску (1892-1961): «Видатний наш прозаїк Михайл Садов'яну, може, не написав би в молодості «Соколи» («Șoimii») і «Рід Шоймарів» («Neamul Șoimăreștilor»), ані пізніші історичні романи, якби не читав твори Гоголя. Або, може, написав би їх інакше...» В іншій публікації він додавав: «Безперечно, в хисті Михайла Садов'яну, незрівнянного романіста-зображувача нашого минулого, вбачаються філігранні зображення героїв повісті «Тарас Бульба», хороших побратимів Шоймарів, Кості Марачіне і багатьох інших».

З такою думкою вповні співзвучні зізнання самого же Садов'яну. Про своє ознайомлення в молодості з повістю Гоголя він писав: «Вступивши напередодні 1900 р. до симпатичного центру (поширення книг – І.Р.) міста Ясси, першою моєю душевною радістю був контакт з великою російською літературою (...). Тривалий час мене полонило високе мистецтво Миколи Гоголя. Його описи українських вечорів, «Сорочинський ярмарок», «Тарас Бульба», «Мертві душі» подарували мені тривкі радощі. Його книги були моїм хлібом і сіллю в той час, коли цих потрібних моїй істоті цінностей не вистачало мені зовсім...» Доказом наслідування цього ціложиттєвого кредо письменника є надрукований ним за рік до своєї кончини том «Зізнань» («Mărturisiri», București, E.S.P.L.A., 1960), в яких незрівнянно теплими, дружніми і хвилюючими словами він пише про споконвічне мирне сусідство українців та румунів, про подібність шляху до Со-

рочинського ярмарку і шляху до ярмарку північно-румунського містечка Бая, про родючість того ж чорнозему в обох країнах, про прихисток на Запоріжжі багатьох румунських відважних мужів з берегів Серету, Пруту і Дунаю, про участь запорожців у подіях румунської історії XVI-XVII ст. і про те, що протягом життя його безупинно захоплювала майстерність Гоголя в зображенні краси природи і людей, його соковита мова, насичена народними скарбами (українськими – І.Р.), мова солодка, з барвистими загравами, «яка в оригіналі має бути нестримним вчаруванням». І, накінець: «В цьому винятковому художникові я вбачаю постійний неспокій і шукання в мені самому таємниці його творчості».

Статус Миколи Гоголя – перманентної цінності румунського культурного простору – почергово виявляли румунські письменники, з-поміж яких перш за все слід згадати Міхая Емінеску, який підкреслював виняткову його художньо пізнавальну вартість: «Gogol e, după unii, cel mai original, după alții – cel mai bun autor rus. Lucrul stă însă astfel: el și-a înrădăcinat în minte viața reală a poporului rusesc; tipurile sale sunt copiate după natură, sunt oameni aieva, precum îi găsești în târgușoarele pierdute în mijlocul stepelor rusești...»

Про Миколу Гоголя писали місткі студії давніші румунські літературознавці. Сучасні їх наслідники плідно поглиблюють ексегезу гоголівської творчості. Лучіян Райку, наприклад, у монографії 1974 року «Gogol sau fantasticul banalității» («Гоголь або фантастика банальності») осмислює поетику творів Гоголя, Марчел Петрішор у своїй праці 1996 року «Gogol sau paradoxurile literaturii moderne» («Гоголь або парадокси модерної літератури») трактує новаторські підходи російського класика у виробленні шаблонності персонажів, А. Міка у тритомній праці 2003 року «Miraculos, terifiant și grotesc la N. V. Gogol și E. T. A. Hoffman» («Дивовижне, жахливе й гротескне у М. В. Гоголя та Е. Т. А. Гоффмана») висвітлює три питання: *Гоголь і російський гофманізм; Дивовижне, жахливе й гротескне у Гоголя; Інтроективна й завуальована фантастика як джерело пізнання у Гоголя, Едґара По та Діккенса*; у своїй праці з 2006 року «Studii despre Gogol» («Студії про Гоголя») Еміл Йордаке переглядає давніші кліше, якими декодувалася перебільшена роль соціального нашкоду психологічного в інтерпретації творчості Гоголя; (Продовження на б с.)

Микола Гоголь

ДУШЕВНО ПРОЙНЯТИЙ УКРАЇНОЮ КЛАСИК РОСІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ – ПЕРМАНЕНТНА ЦІННІСТЬ РУМУНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

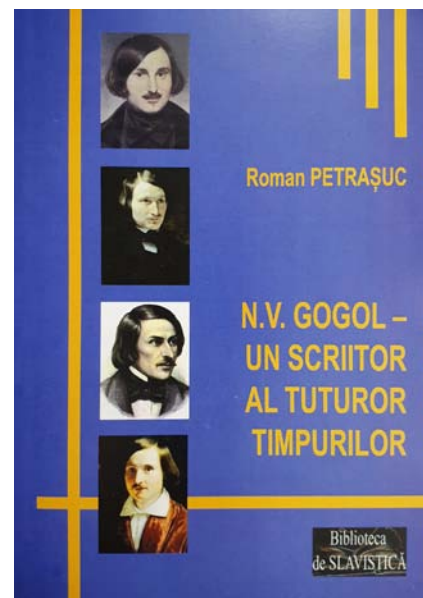
(Продовження з 5 с.)

у своїй праці 2015 року «În căutarea sufletelor pierdute. Romanul „Suflete moarte” de N. V. Gogol» («У пошуках загублених душ. Роман „Мертві душі” М. В. Гоголя», надрукованій у томі «Romanul comic în literaturile slave. Studii» видавництва Бухарестського університету) проф. д-р Департаменту слов'янської й російської філології Бухарестського університету Міхаєла Морару реінтерпретує у «контрасті» з твердженнями Еміла Йордаке профіль таких гоголівських персонажів як Чічіков та Плюшкін, намічаючи нові напрямки даної ексегези.

Під науковим керівництвом проф. д-ра Міхаєлі Морару лектор вищезгаданого Департаменту Роман Петрашук написав докторську дисертацію про творчість Миколи Гоголя, успішно захистив її 2016 року, й на її основі постали дві окремі книги, надруковані 2017 р., які є «свіжими» поповненнями літературознавчих аспектів румунської рецепції російського класика.

В одній з них представлено ранню творчість Гоголя, особливу увагу, як впливає із самого заголовка книги, – надано висвітленню в ній «українського всесвіту»¹, завдяки українському профілю автора книги, ця тема в румунській критиці обширно висвітлюється вперше. Крізь призму сучасності подано спочатку ряд фактів стосовно ідентичності й специфічності України: походження її назви, історичні аспекти державності, національні символи, курс утвердження; далі – гоголівські аспекти української («хохольської») та російської («кацапської») імагології; ідентичні метаморфози гоголівської душі; реінтерпретація циклу «Вечори на хуторі біля Диканьки»: три літературні площини сільського українського всесвіту – міфічна, етнографічна та лінгвістична; лінгвістичні параметри українського всесвіту «Вечорів»; семантична структура гоголівської лексикографії «Вечорів»; смисл українських реалій гоголівських текстів, намагання, компетенції й труднощі еквівалювання румунською мовою Гоголевої лексики та фразеології – «солі й перцю» його літературного реалізму.

Друга монографія Романа Петрашука про російського класика теж своїм заголовком виражає ідею його постійної актуальності: *М. В. Гоголь – письменник усіх часів*². Микола Гоголь, як відзначає Міхаєла Морару у передмові до даної монографії, це – феномен російської й всесвітньої літератур, й читачі «зі всюди» сприйняли із прози Гоголя та інтегрували у власний душевний всесвіт його ідеї, образи, філософію й переживання, тобто все специфічно гоголівське, яке своїми естетичними категоріями уможливило подальше «прочитування» закодованої літературою людської реальності. Належної уваги надано в монографії концепту фантастики, її джерел, прозової типології, окреслено гоголівську фантастику між банальністю й гротеском,

теоретично обґрунтовано категорію гоголівського комізму, показано його парадокси, відмінне в ньому традиційне й модерне, подано особливості стилю прози Гоголя. У підрозділі про рецепцію російського класика у всесвітньому просторі показано ряд впливів та подібностей, інтеграцію Миколи Гоголя в український та румунський культурні простори.

Примітки

1 Roman Petrașuc, *Univesrul ucrainean în opera de tinerețe a lui N. V. Gogol*, Editura ARS DOCCENDI, 2017.

2 Roman Petrașuc, *N. V. Gogol – un scriitor al tuturor timpurilor*, Editura Universității din București (Colecția «Biblioteca de Slavistică»), 2017.

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Закінчення)

На початку 1933 р. Сидонія Никорович обірвала співпрацю із журналом «Самостійна Думка» і припинила вихід «Самостійної Думки Української Матери» та «Державно-Творчої Трибуни Буковини». Що стало причиною такого різкого й несподіваного повороту у творчій долі письменниці, наразі сказати важко. Очевидно, далися взнаки відмінності в поглядах на редакційну програму часописів і розбіжності в політичному баченні майбутнього України та її ідеологічних орієнтирів.

Наскільки гострими виявилися стосунки керівництва «Самостійної Думки» та її вже колишньої співпрацівниці почасти свідчить публікація газети «Самостійність» від 20 жовтня 1935 р. У ній від імені журналу «Самостійна Думка» й тижневика «Самостійність» Сидонію Никорович цілком безпідставно звинувачено в тому, що вона нібито «з'єдналася з людьми, які втратили всяке поняття національної честі й за польські злоті кидають болотом на український націоналістичний рух та роблять кайнову роботу між українською суспільністю»¹. Можна припустити, що основною причиною такого закиду буковинських націоналістів стала співпраця письменниці із коломийським часописом «Жіноча Доля», що виходив за умов польської окупації Галичини, а також редагування нею сторінки «Жіночі справи» в чернівецькій газеті «Хліборобська Правда». Відстоюючи своє чесне ім'я української патріотки, Сидонія Никорович відзначала, що журнал «Самостійна Думка» був саме її ініціативою, її ідеєю, в яку вона вклала власні кошти, «свою душу і великий засіб боротьби» за волю України. «Я виступила з тісної співпраці в цій журналі, – пояснювала вона, – через несовісність у видавничих справах з сторони моїх найтісніших співпрацівників в редакції. Через їх політичну і ідейну аморальність. Мою ідейність і жертвенність вихіснено і надужито для особистих цілей. Помимо моєї найзавзятішої внутрішньої боротьби стала «С. Д.» політичним брудним знаряддям кількох еміграційних осіб, в яких націоналізм є промислом і засобом літературної та політичної кар'єри»². Стосовно «Самостійності» та її власників Сидонія Никорович зауважувала, що з самого початку виходу часопису вона «бачила, що поза націоналістичними фразами», які вони проголошували, «скривається політична чорносоптеність, гнилий дух. [...] Не маючи поняття, що таке політика, вони виступають проти реальної політики і очорнюють перед нашим народом галицьких діячів, не маючи поняття про їх тамошню політичну діяльність. Виступають проти діяльності всіх чесних реальних та ідейних працівників, живих і мертвих. Кидають клевети наліво

й направо, чорнять українські справи і все, що тільки дається чорнити. Виступають проти всіх українських інституцій, не того, щоб піднести і оживити їх діяльність, але щоб очорнити і дискредитувати людей»³. Зрозуміло, що порушені питання потребують ширшого дослідження із залученням інших матеріалів, у тому числі й архівних, але сумніватися в чесності й порядності Сидонії Никорович у справі служіння українській національній ідеї немає жодних підстав. Найаргументованіше відзначене підтверджує творча діяльність Сидонії Никорович після її відходу від співпраці із «Самостійною Думкою».

У 1933 р. вона налагодила, знову ж таки за власні кошти, і за особистого редагування видання журналу «Український Народ». Усього через брак фінансування побачили світ тільки вісім його чисел. Підсумовуючи вихід часопису, редакція відзначила: «Це був наш скромний засів на народній ниві, і він своє зробить. Ми звернули увагу нашого ширшого загалу на єдність культурної праці і повели яскраву лінію між «пустословієм» а творчою думкою, і звернули увагу на рідну історію, яка є першою підставою просвіти у народі. Ці видання спиралися на дійсний патріотизм нашої суспільності, їх одержали ті щирі українські родини й одиниці, що відзиваються на кожний заклик і підпирають кожне діло у своїм народі»⁴. Справді, журнал докладав зусиль, щоби своїми публікаціями піднімати національний дух українців і пробуджувати їхнє прагнення до боротьби за волю. На його сторінках публікувалися твори Івана Франка, Юрія Федьковича, Сидора Воробкевича, Осипа Маковея, Богдана Лепкого, Костянтини Малицької, Марійки Підгірянки, Сидонії Никорович та ін., публікувалися статті про життя на українських землях, що опинилися під зверхністю Польщі, Чехословаччини, більшовицької влади тощо. Особливу популярність здобула рубрика «З недавнього минулого», в якій опубліковано статті Святослава Лакусти «Крути», «Мирослав Січинський», «Українські січові стрільці», «Маківка», «Соловки – пекло на землі», «Задунайська Січ», «Устрій і порядки на Задунайській Січі», покликані привернути читацьку увагу до національних питань з української історії.

Влітку 1934 р. Сидонія Никорович разом з дітьми перебралася до Бакеу, куди на роботу з містечка Гершова, що в Добруджі, перевели її чоловіка. Але й звідти письменниця підтримувала тісний зв'язок із Буковиною, публікувала в чернівецьких часописах художні твори й публіцистичні статті, вела сторінку «Жіночі справи» в газеті «Хліборобська Правда».

(Продовження на 8 с.)

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження із 7 с.)

Центральною темою художніх творів Сидонії Никорович міжвоєнного періоду стали визвольні змагання українського народу 1917 – 1921 рр., крізь призму яких простежувалася державницька перспектива України («Вдова з-над Дністра», «Українська княгиня Віра», «Дністер прибуває», «Малий Василько і його брат Роман», «Мазепинець на хресті» та ін.). Так чи інакше ця тема розвивалася і в публіцистичних статтях письменниці, опублікованих у «Жіночих справах». У них, зокрема, на ідейній основі Шевченкової творчості розвивалися думки про історичне буття українського народу та його політичні перспективи в побудові власної самостійної держави. Тарас Шевченко, за її визначенням, став для всього українського народу «високим ідеалом українського державника, патріота, лицаря»⁵. Без поетового слова, вважала вона, «не може бути з'єднаного відродженого українського народу, не може бути новітньої самостійної України, не може бути могутньої української нації»⁶. Ідеї націософської концепції Тараса Шевченка підказували Сидонії Никорович напрям можливого розв'язання українських національно-політичних проблем шляхом, як вона сподівалася, активної просвітницької роботи серед широких мас народу і піднесення на цій основі їх патріотичного духу, виховання готовності боротися за побудову Української самостійної держави.

У 1944 р. Сидонія Никорович разом з родиною оселилася в місті Арад. В останній період свого життя вона здебільшого займалася вихованням дітей, більшість часу віддаючи вдосконаленню літературного таланту сина Василя, який 1948 року дебютував як поет, а невдовзі видав свою першу книжку – збірку віршів.

У своїх творчих настановах Сидонія Никорович акцентувала на тому, що мистець не повинен замикатися у власних переживаннях. Основне завдання письменника вона вбачала в тому, щоб «передавати реальність такою, якою вона є насправді, а на цьому тлі допомагати читачеві відкривати в повсякденному бутті позитиви доброти, краси та життєвої радості. Інакше кажучи, вона бажала, щоб письменник був вихователем»⁷. Цілком можливо, що погляди матері значно вплинули на початкуючого автора Василя Никоровича і спонукали його перейти від поетичних жанрів до нарисів, в основу яких лягали живі враження від численних подорожей.

Також в арадський період життя Сидонія Никорович займалася власною творчістю. Відомо про її працю над есе німецькою мовою «Що таке політика?», в якому піддавалася гострій критиці диктатура в будь-якому її вияві, в тому числі й комуністичному. Однак під час політичних подій в Угорщині 1956 р. письменниця спа-

лила рукопис уже готового твору, побоюючись, щоб він не потрапив до працівників органів безпеки, які почали переслідувати її через листування з дочкою Наталією, яка з 1948 р. проживала в США. Крім того, в цей час Сидонія Никорович працювала над книжкою з етики. У своїх спогадах про матір Калина Маре навела уривок з цієї незакінченої праці, цікавий з погляду сенсу творчої і громадсько-культурної діяльності письменниці:

«Хто я? Для кого пишу? До кого звертаюся?

Пишу тому, що завжди в мене були очі відкриті до реальностей життя. Писала ще з молодих літ. Писала протягом цілого свого життя та пишу і тепер, у 67 років. Хочу перед смертю залишити людям досвід мого життя.

Переді мною – важлива справа. Чому далі страждає людина? Чому земне життя стає для людини стражданням і тягарем? І з шістдесятисемилітнього досвіду бачу, що ці лиха полягають в нестачі приготування людини до життя. Найбільші катастрофи і нещастя в житті людини походили і походять від духовного стану, як-от: ілюзії, фальшивість, вивищення та екстремізм.

Недоліки людини, яка стає жертвою всіх ілюзій, не маючи відваги боротися проти них, походять від браку моральної витривалості, що йде від необізнаності з етикою. Значить, людині потрібне приготування до життя ще з дитинства. Тому маю бажання написати книжку з етики, яка була би опублікована після моєї смерті»⁸.

Улітку 1956 р. Сидонія Никорович тяжко захворіла. Після складної операції з видалення ракової пухлини, відчуваючи радість і щастя внаслідок зміни погодних умов, поліпшення фізичного стану та можливості спілкуватися з рідними, вона в листі до сина від 23 вересня 1956 р. писала: «Сьогодні прекрасна сонячна осіння неділя. По студених ночах і холодних днях прийшло знов тепло... Сьогодні я одержала від Тебе телеграфічно 200 л[іт]. Мене ця посилка зворушила. Ти простяг до мене приятельську теплу, помічну руку – Ти хочеш мені допомогти. [...] Поміч від Тебе, мій сину, і від Калинки дає мені можливість легше і скорше перебороти, перемогти слабкість і виздоровіти»⁹. Напрочуд лагідної вдачі жінка вкладає в рядки листа найласкавіші та найніжніші слова, сприймаючи звістку від сина (у вигляді матеріальної допомоги), як останні сонячні промені, що увірвалися в холодну осінню пору надією на повернення тепла, сподіванням на перемогу світла й відступ темряви. У листі-подяці вловлюється глибоке почуття, більше за звичайну материнську любов: це почуття довіри, шани, щирої дружби. Письменниця спілкується з сином, наче з ровесником, давнім приятелем, найбажанішим гостем, і водночас це спілкування випромінює ласку найщасливішої у світі матері: «Життя є дуже гарне і я

На світлинах:

Меморіальна дошка Сидонії Никорович. Скульптор – Володимир Румар (зліва); На відкритті меморіальної дошки Сидонії Никорович. 3 березня 2019 р. (справа).

чуюся дуже щасливою, що живу. В житті є так багато всього того, що життя має в собі найліпшого. Я щаслива, мій сину, що живу, що можу Тобі написати теплою, певною рукою те, що мені лежить на душі. [...] Як будеш мати можливість і нагоду загостити до нас до Араду, прийди у гостину до нас, будемо дуже тішитися і будемо собі розказувати про те, що дало нам життя найкращого. [...] Цілує сердечно мама»¹⁰.

У жовтні 1956 р. Сидонія Никорович дізналася про свій страшний діагноз, але попри невиліковну хворобу вона до кінця своїх днів зберігала душевний спокій, знаходила в собі сили, щоб листовно попрощатися з усіма рідними. Втім це прощання було для неї більше умовним, бо письменниця-романтик твердо вірила в те, що належить природі, безкінечному космосу. А оскільки це так, то вона ніколи не покине родину, а завше буде поряд, оберігатиме її своїми думками і почуттями. І якщо хтось з рідних захоче з нею порозмовляти, то хай «зверне свій погляд до неба, зірок, ясного сонця, до всієї природи. А коли внучка Корнелія побачить білих метеликів поміж квітами, то знатиме, що в їхньому леті є і душа бабусі»¹¹. 13 травня 1957 р. письменниця відійшла в потойбічні світи. Звідти її душа на метеликових крилах прилітатиме до нас щоразу, коли намагатимемося дізнатися про її думки стосовно того, як ми живемо і що робимо для того, аби цей світ став кращим і людянішим.

Не по-ранньовесняному теплого і сонячного дня 3 березня 2019 р. після надокучливих зимових холодів Сидонія Никорович повернулася до села Лука (тепер у складі селища Кострижівка Заставнівського району Чернівецької області), де вона проживала в 1911 – 1923 рр. Повернулася в скульптурному образі, створеному талановитим мистцем Володимиром Римарем. Повер-

нулася у вигляді меморіальної дошки, встановленої на фасаді своєї колишньої оселі. Перед велелюдним зібранням з цієї нагоди промовляли селищний голова Володимир Старко, письменники й науковці Володимир Антофійчук, Богдан Мельничук, Василь Джуран, директор місцевої школи Олександра Васильєва, учитель Микола Черешнюк. Під мелодію Державного гімну України у їхніх виступах наголошувалося про справедливе й давноочікуване повернення письменниці до свого народу, заради якого вона жила і працювала. Але справа за більшим – виданням якнайповнішого зібрання її творів.

Примітки

¹ До загального відома // Самостійність. – 1935. – Ч. 42. – 20 жовт. – С. 3.

² Никорович С. Моя відповідь «Самостійній Думці» і «Самостійності» / Сидонія Никорович // Хліборобська Правда. – 1935. – Ч. 28. – 1 груд. – С. 3.

³ Там само.

⁴ На закінчення Річника // Український Народ. – 1933. – Ч. 8. – С. 48.

⁵ [Никорович С.] Шевченкова лицарська / [Сидонія Никорович] // Хліборобська Правда. – 1936. – Ч. 11. – 22 берез. – С. 3.

⁶ [Никорович С.] На могилі батька Тараса / [Сидонія Никорович] // Хліборобська Правда. – 1936. – Ч. 9. – 8 берез. – С. 3.

⁷ Маре К. [Спогади про матір]: Комп'ютерний текст / Калина Маре // 3 архіву Івана Семенюка. Переклад з румунської Євсебія Фрасенюка. – С. 2.

⁸ Там само, с. 3.

⁹ Никорович С. Лист до Василя Никоровича від 23 вересня 1956 р. / Сидонія Никорович // 3 архіву професора Богдана Мельничука.

¹⁰ Там само.

¹¹ Маре К. [Спогади про матір]: Комп'ютерний текст / Калина Маре // Архів Івана Семенюка. Переклад з румунської Євсебія Фрасенюка. – С. 4.

Євсебій ФРАСИНЮК

Т. Г. ШЕВЧЕНКО: ОСІЯ. ГЛАВА XIV – ПОДРАЖАНІЄ ТІЛЬКИ ПРАВДА ЗАБЕЗПЕЧУЄ ЛЮДИНІ ВНУТРІШНЮ СВОБОДУ

Погибнеш, згинеш, Україно,
Не стане знаку на землі,
А ти пишалася колись
В добрі і розкоші! Вкраїно!
Мій любий краю неповинний!
За що тебе Господь кара,
Карає тяжко? За Богдана,
Та за скаженого Петра,
Та за панів отих поганих
До краю нищить... Покара,
Уб'є незримо і правдиво;
Бо довго Довготерпеливий
Дивився мовчки на твою,
Гріховную твою утробу
І рек во гніві: – Потреблю
Твою красу, твою оздобу,
Сама розіпнешся. Во злобі
Сини твої тебе уб'ють
Оперені, а злозачаті
Во чреві згинуть, пропадуть,
Мов недолежані курчата!..
І плача, матернього плача
Ісполню гради і поля,
Да зрить розтленная земля,
Що я Держитель і все бачу.
Воскресни, мамо! І вернися
В світлицю-хату; опочий,
Бо ти аж надто вже втомилась,
Гріхи синовні несучи.
Спочивши, скорбная, скажи,
Прорци своїм лукавим чадам,
Що пропадуть вони, лихі,
Що їх безчестіє, і зрада,
І криводушіє огнем,
Кровавим, пламенним мечем
Нарізані на людських душах,

Що крикне кара невсипуща,
Що не спасе їх добрий цар,
Їх кроткий, п'яний господар,
Не дасть їм пити, не дасть їм їсти,
Не дасть коня вам охляп сісти
Та утікати; не втечете
І не сховастесь; всюди
Вас найде правда-мста; а люде
Підстережуть вас на тоте ж,
Уловлять і судить не будуть,
В кайдани туги окують,
В село на зрище приведуть,
І на хресті отім без ката
І без царя вас, біснுவатих,
Розтнуть, розірвуть, розіпнуть,
І вашей кровію, собаки,
Собак напоять...
І додай,
Такєє слово їм додай
Без притчі. – Ви, – скажи, – зробили
Руками скверними створили
Свою надію; й речете,
Що цар наш Бог, і цар надія,
І нагодує і огріє
Вдову і сирот. – Ні, не те,
Скажи їм ось що: – Брешуть боги,
Ті ідоли в чужих чертогах,
Скажи, що правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
Не ветхе[є], не древлє слово
Розтленноє, а слово нове
Меж людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе
Од ласки царської...

(25 грудня 1859,
Санкт-Петербург)

Щоб проникнути у суттєву глибину даного Шевченківського ліричного тексту та сягнути відповідного умовиводу, потрібно обов'язково відкрити Святе Письмо та перечитати розділ «12 Малих Пророків» із «Книги Пророків» і звернути увагу у вступному слові на такий висновок: «Головні думки і цілі дванадця-

ти менших пророків були зберегти віру в єдиного правдивого Бога, підтримати любов до Нього та до батьківщини, піднести характер народних звичаїв і тим підготувати людей до місясних часів» (Святе Письмо, United Bible Societies, 1991 – 60 М, с. 1022)

Осія, зауважується на тій же сторінці, боровся проти відступництва від єдиного Бога, проти занепаду народних звичаїв, проти людських пристрастей, котрими народ кричав до Неба замість того, щоб молити Небо!..

Немалим сюрпризом є і примітка: У схожій ситуації поет України Тарас Шевченко знаходив у пророка Осії натхнення для своїх сильних і глибоких віршів.

Главу чотирнадцяту Осії складають десять стихів, своєрідних десять заповідей, синтез котрих можна вивести так: 1. Провина виправляється карою; 2. Повернись до Бога – другий крок; 3. Вживай слово прощення – третій крок; 4. Жди милосердя тільки від Бога; 5. Вилікуй в собі зраду; 6. Живись тільки Правдою; 7. Розмножуй Правду паростками молодого покоління; 8. Живи душу – поживи і тіло; 9. Якщо ти віруючий, то будь плодovitим деревом; 10. Якщо ти праведний, то подорожуй по Господній Правді.

*

«Підтримувати любов до Бога та до Батьківщини!» Епіграфом до поеми «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...» є 20-ий стих четвертої глави першого послання Іоана: «Коли хтось каже: «Я люблю Бога», а ненавидить брата свого, той не правдомовець». Що поняття *Батьківщина* містить дві невід'ємні складові – народ і приналежна йому територія – незаперечна істина. Що в колективному менталітеті українців підсвідомо вкарбоване відношення до ближнього, як до брата і сестри, відомо світу! Отже – коли хтось каже: «Я люблю Бога, а не любить Батьківщину», той не правдомовець!

З такого погляду можна відчутти незміряну глибинність драматичного скрику українського поета: «Погибнеш, згинеш, Україно, / Не стане знаку на землі, / А ти пишалася колись / В добрі і розкоші! Вкраїно! / Мій любий краю неповинний!» Вживаючи уособлення, Шевченко сприймає народ і приналежну йому територію як органічну цілісність, доля котрої є долею кожного українця зокрема і всіх разом. Повторення синонімів «Погибнеш, згинеш» з самого початку ліричного дискурсу, хоч вони підлягають певним нюансам, надає внутрішньому стану поетичного Я розпачливого виміру відносно долі рідного краю. Внутрішня складова українського Праведного є на грані розпуки через те, що Вкраїна знаходилась на грані прірви, у стані історичного без-

виходу і не з власної провини, а через гріхотворення певних, названих прямо, внутрішніх та зовнішніх чинників: «За що тебе Господь кара, / Карає тяжко? За Богдана, / Та за скаженого Петра, / Та за панів отих поганих / До краю нищить...»

Слідую рідко порушувана навіть у православній догматиці, тим паче у ліричних творах, суть Божої кари. Християнська релігія наполягає в значній мірі, як постійно відкритою дорогою до втраченого Едемського Саду, на Божє прощення тих, котрі, признавши гріхи та виконавши певний виправний канон, повертаються до віри у Божу Правду.

Історія людства переповнена прикладами зростання і падіння як народів, так і їхніх очільників. На превеликий жаль, і до сьогодні гріхи визнаються надто важко і надто у секретних умовах...

Шевченко, проникнувши в глибину суть Святого Письма та пройшовши драматичні випробування, обирає Христову путь прямого викриття Правди, якою б вона не була прикрою: «Покара, / Уб'є незримо і правдиво; / Бо довго довготерпеливий / Дивився мовчки на твою, / Гріховную твою утробу / І рек во гніві: – Потреблю / Твою красу, твою оздобу, / Сама розіпнешся. Во злобі / Сини твої тебе уб'ють / Оперені, а злозачаті / Во чреві згинуть, пропадуть, / Мов недолежані курчата!..»

Однією з цінностей народної духовної скарбниці – як вчить і Осія, і Шевченко: не покидати/забувати – є, безсумнівно, здібність спостереження суті справ, речей, явищ та влучне синтезування головного у формі притчі, прислів'я чи вислову. Підходить до вищеподаних рядків один із таких шедеврів: «Кожне добро містить зернину зла, а кожне зло містить зернину добра!» Колишні *добро і розкоші* були отримані Вкраїною *потом чола* та жертвою крові, а така *оздоба і краса* затримується та забезпечується тим же самим чином, на що *сини... оперені* не зважили достатньо і довели матір- Вкраїну до саморозіпнення. Але, якщо *злозачаті во чреві згинуть*, то не все ще втрачено. Потрібно тільки правдиво проникнути в суть покарання та створити умови для кільчення зерна добра.

З першого погляду наступні рядки викликають безмежне відчуття внутрішнього болю матері-батьківщини: «І плача, матернього плача / Ісполню гради і поля, / Да зрить розтленная земля, / Що я держитель і все бачу» Справжнє значення цих рядків впливає тільки з їхнього читання/сприймання у двох ключах.

(Продовження на 12 с.)

Т. Г. ШЕВЧЕНКО: ОСІЯ. ГЛАВА XIV – ПОДРАЖАНІЄ

(Продовження з 11 с.)

Перший – відкриває глибинність страждання роду/народу через неправильні/неправдиві рішення керівних постатей, а другий – відкриває алюзивно небезпеку дозволена втручатись «чужомовному» чиннику у долю країни/народу...

Христову путь страждання і воскресіння як символ невмирущості Божої Правди потрібно обрати і Матір'ю-Батьківщиною: **«Воскресни, мамо! І вернися/ В світлицю-хату; опочий,/ Бо ти аж надто вже втомилась,/ Гріхи синовні несучи»**. Метафора «світлиця-хата» сугерує святе місце в архітектурі українського, і не тільки, традиційного будинку, назване в народі «великою хатою», де існує кут-олтар молитви, яке було і ще є місцем для проведення хрестин, весіль, де почесно приймаються гості, тобто місце ключових моментів життя-буття людини.

Першим кроком до «воскресіння» є викриття гріхотворців та усвідомлення їх грішниками: **«Спочивши, скорбная, скажи,/ Прорци своїм лукавим чадам,/ Що пропадуть вони, лихі,/ Що їх безчестіє, і зрада,/ І криводушіє огнем,/ Кровавим, пламенним мечем/ Нарізані на людських душах»**. Присвійний займенник навмисно написаний з великої букви, щоб підкреслити чіткіше, кому належать провини.

Другим кроком є усвідомлення необхідності спокутування гріхів через кару, як віхової умови для побудови нової життєвої дороги, мостіння котрої повинно складатися тільки з Правди, яку тільки Всевишній дарує разом із спасінням: **«Що крикне кара невсипуща,/ Що не спасе їх добрий цар,/ Їх кроткий, п'яний господар,/ Не дасть їм пити, не дасть їм їсти,/ Не дасть коня вам охляп сісти/ та утікати»**. Оманлива віра у доброго царя перевірена не тільки історією України, а цілого світу. Мати-Батьківщина наголосить та осудить фальшиву, довговживану практику обожнювання царя у передостанній частині даного тексту.

Покарання вирішує Всевишній, але здійснюється воно людськими вчинками: **«всюди/ Вас найде правда-мста; а люде/ Підстережуть вас на тоте ж,/ Уловлять і судить не будуть,/ В кайдани туго окують,/ В село на зрище приведуть/ І на хресті отім без ката/ І без царя вас, біснுவатих, / Розтнуть, розірвуть, розіпнуть,/ І вашей кровію, собаки,/ Собак напоять...»** Синтагма «Всюди вас

найде правда-мста» залишається у Шевченковій літературно-розмислюючій спадщині кардинальним життєвим повчанням для молодого покоління, однією із головних засад їхнього етико-морального ставлення в соціумі.

Повчальна сила притчі перевірена у всіх складових суспільного життя як ефективний виховний засіб, але пряме викриття правди чи кривди завжди випробовує суворо свідомість людини: **«І додай,/ Такеє слово їм додай/ Без притчі. – Ви, скажи, – зробили,/ Руками скверними створили/ Свою надію; й речете,/ Що цар наш Бог, і цар надія,/ І нагодує, і оگریє/ Вдову і сирот. – Ні, не те,/ Скажи їм ось що: – Брешуть боги,/ Ті ідоли в чужих чертогах»**.

Обожнювання людини людиною, поклоніння такому живому ідолу, хоч будучи він і царем, вважається бласфемією і з найдавніших-давен засуджувалось Божим судом смертним покаранням, як свідчить давньогрецька трагедія. Витоки цього богохульства загальновідомі. Український Праведний спрямовує свій безпощадний осуд, і це не в одному творі, проти власних зрадників-перекинчиків, підлабузників-брехунів, безхребетних безбожників, що отримують свою огидну поживу, обманюючи царською поміччю «вдову і сирот». Остання синтаксична структура вищеподаних рядків звучить так по-сучасному, що відчувається потреба хоча б короткої історичної перспективи для правильного тлумачення такого різкого твердження.

Існує одне єдине єство, котрого злонамірені люди вбивають від часу до часу вже тисячі років, але яке постійно воскресає/відновлюється і вказує правильну життєву путь світу: **«Скажи, що ПРАВДА оживе,/ Натхне, накличе, нажене/ Не ветхєє, не древлє слово/ Розтленноє, а слово нове/ Меж людсьми криком пронесе/ І люд окрадений спасе/ Од ласки царської...»**

Тільки Правда може дати людині справжню внутрішню свободу – це не загальнопризнане гасло, це синтеза-синтез всієї практики людського життя-буття. Всупереч нескінченним спробам приховувати її, чи навіть придушувати, всупереч частим вживанням скромного одягу Правда як травестійного реквізиту для неправди, слово Правди, покладене Шевченком на сторожі свого народу, проноситься між людсьми і визволяє люд окрадений!..

Іван КІДЕЩУК

ШЕВЧЕНКО І ЙОГО ДУМИ-РОЗДУМИ НА ТЛІ МОЛИТОВ І ПСАЛМІВ ПРО ДОЛЮ, ЖИТТЯ І ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ

Колись, дурною головою,
Я думав, – горенько зо мною!
Як доведеться в світі жить?
Людей і Господа хвалить?
В багні колодою гнилою
Валятись, старітись, гнить,
Умерти й сліду не покинуть
На обікраденій землі...
О горе! горенько мені!
І де я в світі заховаюсь?
Щодень пілати розпинають,
Морозять, шкварять на огні!
(21 липня 1859 р.)

Минають дні, минають ночі,
Минає літо, шелестить
Пожовкле листя, гаснуть очі,
Заснули думи, серце спить,
І все заснуло, і не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи так по світу волочусь,
Бо вже не плачу й не сміюсь...
Доле, де ти! Доле, де ти?
Нема ніякої,
Коли доброї жаль, Боже,
То дай злої, злої!
Не дай спати ходячому,
Серцем замирати
І гнилою колодою
По світу валятись.

А дай жити, серцем жити
І людей любити,
А коли ні... то проклинать
І світ запалити!
Страшно впасти у кайдани,
Умирати в неволі,
А ще гірше – спати, спати
І спати на волі,
І заснути навік-віки,
І сліду не кинуть
Ніякого, однаково,
Чи жив, чи загинув!
Доле, де ти, доле, де ти?
Нема ніякої!
Коли доброї жаль, Боже,
То дай злої! злої!
(21 грудня 1845 р.)

Кобзар України Тарас Шевченко, невольник і мученик свого народу, пізнав життя в його найтяжчих і темних проявах, бо світлих сонячних днів у нього було дуже мало, хіба у дитинстві – разом з матір'ю і батьком в убогій хатині, у квітнику перед хатиною, в прогулянках садами рідних Моринців та в сусідній Кирилівці, коли старався побачити далеко на горизонті край неба, де, – гадала дитина, – воно було підперте залізними стовпами, тоді його і врятували від блукань чумаки, що підвезли щасливого хлопчика возом додому. На жаль, першого удару долі Тарас зазнав ще дитиною, коли сповнив 9 років, померла його мати, а в 11 – батько, яких занадто рано панщина у гріб загнала, і хлопчик остався круглим сиротою, змушеним служити за кусень хліба. Багатіям пас ягнята з Псалтирем у руках і молився Богу, поринаючи нераз у щасливі сни, а пробуджуючись, жалів, що не його ці ягнята, хати теж не має, і розпач виливався болісним плачем, а біль той згоювала дівчина, що плоскінь вибирала, цілуючи і втираючи хлопцеві сльози («Мені тринадцятий минало»).

Пізніше місцевий поміщик Енгельгардт візьме хлопця за козачка, і талановитий Тарас, що змалку навчився від дяка письма, бо допомагав йому читати Псалтир, буде ночами ховатися від пана і крадьки

писати та малювати. Потім він служитиме сину Енгельгардта, з яким переїде до Вільна, а згодом до Петербурга. Запримітивши здібності слуги, пан віддасть його учитися до маляра Ширяєва. Ночами, у вільний від роботи час, він ходитиме до Літнього саду, де буде змальовувати статуї і краєвиди. Пізніше познайомиться із художником Брюлловим, який докладе зусиль, аби викупити із кріпацтва 24-річного Шевченка, та посприє його вступу до Академії мистецтв. Але Шевченко не задовольниться тільки малярством і стане видатним поетом, створивши невмирущий «Кобзар» (1840 р.) – золоту-пророчу книгу української нації.

Тарас Шевченко – глибоковіруюча і високоморальна людина, він ніколи не ставив під сумнів Божу волю, незалежно від життєвих обставин, але й не каюся перед жорстоким царизмом та людською злобністю, які гостро засуджував во ім'я правди і волі Господньої. Вже будучи каторжником, не дорікав за вирок десятилітньої неволі, яка підірвала його здоров'я, бо вважав, що така його доля, як признається через рік після звільнення: «Ми не лукавили з тобою,/ Ми просто йшли; у нас нема неправди за собою,/ Ходімо ж, доленько моя!» («Доля» – 1858).

(Продовження на 14 с.)

ШЕВЧЕНКО І ЙОГО ДУМИ-РОЗДУМИ НА ТЛІ МОЛИТОВ І ПСАЛМІВ ПРО ДОЛЮ, ЖИТТЯ І ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ

(Продовження з 13 с.)

Як справжній християнин, будучи тяжко хворим, молився і благав Бога: «Дай дожити подивитись,/ О Боже мій милий!» (див. «Лічу в неволі дні і ночі»), щоб Господь загоїв його найболючішу душевну рану – тугу за рідним краєм – і дав можливість побачити Україну і сивого Дніпра, лани і могили, «А не даси, то донеси/ На мою країну/ Мої сльози, бо я, Боже!/ Я за нею гину!» (Там же). Тому протягом десятиріччя у Косаралі тільки молитва до Бога рятувала поета від нищівної душевної спраги й самоти, бо «Думи душу осідають,/ І капають сльози,/ І хочеться сповідатись,/ Серце розповіти,/ І хочеться...Боже милий!/ Як хочеться жити,/ І любити Твою правду,/ І весь світ обняти!» (Там же). Запримічаємо, що немає краю щирій любові Шевченка до Бога і до життя, до рідного краю та народу і всього людства («Ми восени такі похожі»). Цей вірш пробуджує наші думки про належність і залежність до Бога і від Бога, бо «восени», коли в космічному просторі зріють хліба і розум старшої/осінньої людини: «Ми восени такі похожі/ Хоч капельку на Образ Божий/ Звичайне, що не всі, а так/ Хоч деякі» (Там же). Поет був певний, що Господь Всесправедливий вирівнює за святою Правдою і долю людини, яка для поета була провідною «небесною зорею»: «Ти не лукавила зо мною,/ Ти другом, братом і сестрою/ Сіромі стала», тобто стала безталанною сім'єю, за яку поет смиренно прославляв її і Господа-Бога: «Мій друже вбогий нелукавий!/ Ходімо далі, далі, слава,/ А слава – заповідь моя».

Світогляд Шевченка після мученицького періоду життя змінився в цілому у світлі Св. Письма, як признається поет у короткому роздумі про долю і життя в суспільстві: «Колись дурною головою/ Я думав: „Горенько зо мною!/ Як доведеться в світі жити?/ Людей і Господа хвалить?/ В багні колодою гнилою/ Валятись, старітись, гнити,/ Умерти й сліду не покинути/ На обікраденій землі./ О горе, горенько мені!», тому що люди нераз забувають про Бога та убогих побратимів і кепкують над ними замість того, щоб любити Бога і свого ближнього, як самих себе. Цей роздум Шевченко ставить у продовженні свого поетичного кредо у творі «Минають дні, минають ночі», написаному 1845 року до збірки «Три літа», яка не побачила світла друку, хоч пробудила хвилю нової української совісті, яку породив шевченківський «Кобзар» за такий короткий час у тонусі згорань за

новий духовний світ своїх обездолених земляків, які дрімають, і поет прагне стати їхнім будителем: «Заснули думи, серце спить,/ І все заснуло, і не знаю,/ чи я живу, чи доживаю,/ Чи так по світу волочусь,/ Бо вже не плачу й не сміюсь.../ Доле, де ти? Доле, де ти?/ Нема ніякої!/ Коли доброї жаль, Боже,/ То дай злої! злої!/ Не дай спати ходячому,/ Серцем замирати/ І гнилою колодою/ По світу валятись./ А дай жити, серцем жити/ І людей любити,/ А коли ні... то проклинати/ І світ запалити!»

Молодий Шевченко знав Св. Письмо, але бунтарем не був, хоч не відчував покірності й смиренності віруючого у старших літах через перенесені життєві драми: 24-річне кріпацтво, переслідування царською цензурою через те, що засуджував царизм, засуджуючи його за гірку кріпацьку долю своїх побратимів, які «мов німі на панщину йдуть і діточок своїх ведуть», щоб жити поневоленими, смутними й обездоленими. Це і є основний мотив скарги поета, що хотів би отямити своїх земляків, як не кращою долею, тоді хіба «злою, злою», щоб не терпіли несправедливе ярмо ні вони, ні поет, бо життя минає, а людина потребує залишити творчі сліди, жити і жити в любові до ближнього, а ні, то боротись за права і гідність, «І світ запалити!», бо всім треба розуміти, яке то пекельне життя, коли людина відчувається не людиною, а зрізаним деревом, що схне і «гнилою колодою» паде без листя, без цвіту, без плодів і без даного Господом права на волю й життя: «Над водою посаджене/ Дерево зеленіє,/ Плодом вкрите. Так і муж той/ В добрі своїм спіє,/ А лукавих, нечестивих/ І слід пропадає» (переспів Псалма 1). Найгірше для людської долі – це інертність при житті та посмертно: «А ще гірше – спати, спати/ І спати на волі,/ І заснути навік-віки,/ І сліду не кинуть/ Ніякого, однаково,/ Чи жив, чи загинув!» (Там же). Ламентація поета перед Господом набирає безмірної трагічності людини, що марнує життя без елементарного даного Богом права – жити, залишити на світі слід своїм ділом, розумом і «талантами», які Отець дарує кожному із нас, щоб примножувати їх протягом життя (див. «Притча про таланти»). На думку молодого Шевченка, не допустити людину жити і викинути її із життєвого кола живим трупом, мов «гнилу колоду», – це найбільша несправедливість, від якої треба захищати во ім'я Бога і людської гідності: «Чи Ти мене, Боже милий,/ Навік забуваєш,/ ...Спаси мене,/ Спаси мою душу,/ Да не скаже хитрий ворог:/ „Я

його подужав» (переспів Псалма 12). Шевченко у переспівах розрізняє ворогів своїх від чужих і благає Бога во ім'я свого народу благословити його волею: «Розкрадають, як овець, нас/ І жеруть!/ ...Покинув нас на сміх людям,/ В наругу сусідам, ... Чужим Богом не молимося,/ А Тебе благаєм: „Поможи нам, ізбави нас/ Вражої наруги,/ ...Смирилася душа наша,/ Жити тяжко в оковах!/ Встань же, Боже, поможи нам,/ Встань на ката знову» (переспів Псалма 43). Шевченка, мученика за волю своїх земляків, болить душа через окови царської кріпащини, і хоч він вільний, не знає, куди йому подітися на світі, де людей мордують і розпинають, як Пілат Сина Божого: «І де я в світі заховаюсь?/ Щодень пілати розпинають,/ Морозять, шкварять на огні!» Шевченко ніколи не приховував правду, і в цьому роздумі засуджує злочинців-пілатів, які засудили на смерть самого Ісуса Христа, Сина Божого, що прийшов врятувати людство від гріхів, але, на жаль, Його не признав навіть обраний єврейський народ і віддав на розп'яття. Син Божий прийняв таку долю від людства, тому й сучасні «пілати» продовжують на землі свої беззаконня – «Морозять, шкварять на огні!» – та розпинають бідний і невинний народ, закований жорстоким свавіллям.

Ламентаційним роздумом про долю і гідність людини за Божою волею на тлі молитов і псалмів Шевченко, замість висновку, подає зображення відкритої сваволі пілатів у прижиттєві часи поета, і ця сваволя існує і в наші дні, коли той же лукавий сусід забирає землі України, розв'язує несправедливу загарбницьку війну проти мирного народу, не боячися Бога. Тому й написав Шевченко весь свій «Кобзар» у ключі Св. Письма, щоб допомогти своїм співвітчизникам «І мертвим, і живим, і ненародженим» жити за Божими Законами праведно, бо не любить Бог неправедних, лукавих супостатів: 5. «Бо Ти не такий Бог, що любить беззаконня; лукавому немає місця в Тебе, 6. і нечестиві не встояться перед очима в Тебе. Ти ненавидиш усіх лиходіїв, 7. вигублюєш всіх тих, що неправду кажуть. Господеві осоружні кровожерні і лукаві» (Давида, Псалом 5).

Безперечно, тільки Святе Письмо і слово Шевченка, національного поета України, в любові до Бога, святої воленьки і святої правди, вже близько двох століть стоїть і стоятиме на сторожі праведного українського мирного народу, захищає його долю, життя і гідність між народами світу, будучи запорукою майбутнього сподіваного існування в історії людства.

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

КВІТЕНЬ

9 квітня

• 79 років від дня народження Вікентія Николайчука (1940 р.) – публіциста, культурного діяча, голови Галацької філії СУР і її співзасновника.

16 квітня

• 86 років від дня народження Стеліана Груї Яцентюка (1933-1996), письменника, науковця, університетського професора.

18 квітня

• 28 років від дня народження письменниці Лариси Михаєли Трайсти (1991 р.).

20 квітня

76 років від дня народження Дана Хорії Мазілу (1943-2008) румунського літературознавця, філолога-україніста, перекладача, члена Румунської академії.

24 квітня

• 87 років від дня народження Михайла Мачоки (1932-2018) – публіциста, культурного діяча бувшого голови Сатумарської філії СУР, першого її засновника, старанням якого вийшла друком книга «Тарас Шевченко – Апостол Українського народу» на честь 200 років від народження поета.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ДІАЛОГ СЛАВІСТІВ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Слов'яни зроблять значний внесок у розвиток людства в напрямі до гуманності..., майбутнє слов'ян буде прекрасним...

Йоганн Готфريد Гердер

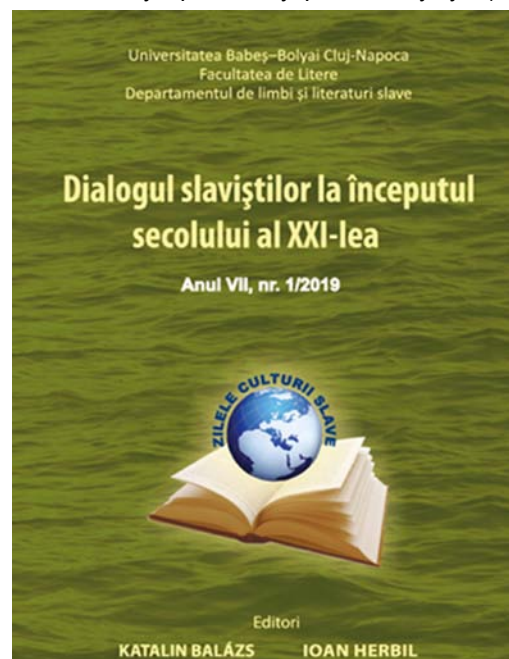
Славістика або слов'янознавство як комплекс різних наук, що вивчають історію, мову, літературу, фольклор і побут слов'янських народів, зародилося в період так званого відродження слов'янських народів в кінці XVIII – на початку XIX ст. До тоді слов'янознавство означало розрізнені спостереження місіонерів (святих Кирила і Мефодія), Юрія Крижанича, подорожніх літописців, хроністів, філологів-поліглотів. В Україні, до слов'янознавців зачисляють, в основному, грама- тиків і лексикографів XVI-XVII століть, як Лаврентій Зизаній, Мелетій Смотрицький, Єпифаній Славинецький та інші (див. *Слов'янознавство*, <https://uk.wikipedia.org/wiki/>).

Деякі з дослідників стверджують, що славістика на початку ХХІ століття, у порівнянні з ХХ століттям, викликає менше зацікавлення в академічних та дослідницьких закладах, видавництвах та засобах масової інформації. У своїй статті *Кому потрібна славістика сьогодні?* Деян Айдачич наводить кілька суспільно-історичних причин змін, які призвели до зменшення важливості позицій слов'янських країн і народів у сучасному світі, як, на примір, «глобалізація» чи «тиск англійської мови», завдяки яким славістика сьогодні стала менш привабливою. «Зниження популярності славістики, зрозуміло, менш виражене у слов'янських, а більше у неслов'янських, зокрема західноєвропейських країнах. Винятком у такій загальній ситуації є Корея, Японія та Китай, що можна пояснити попередньою нерозвиненістю славістики на Далекому Сході та бажанням вийти на ринки слов'янських країн».

На запитання *Кому потрібна славістика сьогодні?* і на інші подібні, я впевнений, що знайдемо відповідь у періодичному виданні (VII) *Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea* (Діалог славистів на початку ХХІ століття), виданому Клузьким університетом ім. Бабеша-Бойоя за фінансовою підтримкою Союзу українців Румунії, яке появилось у престижному видавництві Casa Cărții de Știință – Cluj-Napoca (Дім наукової книги – Клуж Напока), редакторами якого стали Каталін Балаш, директор Департаменту слов'янських мов та літератур, та Іван Гербіль, завідувачий українським відділенням Філологічного факультету, заступник голови СУР, очільник Клузької організації СУР та голова комісії з питань книговидавання Союзу українців Румунії), а референтами – університетські професори Володимир Антофійчук (Чернівецький університет ім. Юрія Федьковича), Сергій Лучканин (Київський університет ім. Тараса Шевченка) та Дорін-Іоан Кіра (Клузький університет ім. Бабеша-Бойоя).

Черговий випуск збірника *Діалог славистів на початку ХХІ століття* містить матеріали наукового симпозиуму, проведеного 17-19 травня 2018 року у партнерстві із Союзом українців Румунії та Російським культурним центром. Як це вже стало традицією, симпозиум мав широку міжнародну присутність. Крім відомих румунських науковців, у ньому взяли участь їхні колеги з університетів України (Києва, Чернівців, Харкова, Вінниці, Тернополя та Ужгорода), Росії, Угорщини, Польщі, Казахстану, Білорусії, Фінляндії та інших держав.

Набір рубрик – традиційний для цього видання: «Мовознавство» (двадцять дев'ять доповідей), «Культура та література» (двадцять дві доповіді), «Міжкультурний діалог» (шість доповідей), на відміну від минулих випусків рубрики «Теорія та практика перекладу» в цьому збірнику бракує.

З-поміж авторів (усього їх п'ятдесят сім), двадцять два з України, сімнадцять з Румунії, сім з Росії, зокрема два з Баркошкостану, два з Польщі, два з Угорщини, два з Грузії, один з Казахстану, один з Фінляндії та один з Білорусії.

Із погляду україністики, інтерес становлять доповіді (статті) таких секцій:

Мовознавство

Сергій Лучканин (Київський національний університет ім. Тараса Шевченка), *Загальномовознавчі теорії в історії української та румунської лінгвістики (Зіставно-діахронне дослідження)* – С. 32-41;

Катерина Каруник (Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Україна), *Статус і стан української мови у губернаторстві Трансїстрія в 1941-1943 рр. (За матеріалами місцевої преси)* – С. 50-58.

Тетяна Гуцуляк (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича), *Образні деривати як джерело розвитку й збагачення прислівникової синоніміки української мови* – С. 70-83.

Крістіна Сілаґі (Клузький національний університет ім. Бабеша-Бойоя), *Particularități tematice ale proverbelor și zicătorilor ucrainene (Тематичні особливості українських прислів'їв та приказок)* – С. 84-88.

Іван Гербіль (Клузький національний університет ім. Бабеша-Бойоя), *Toponimul Rona și alte nume topice (proto)ucrainene din județul Maramureș (Топонім Рона та інші (прото)українські топонімічні назви Марамороського повіту)* – С. 97-114.

Ірина Чибор (Київський університет ім. Бориса Грінченка), *Фрагменти демонологічних уявлень слов'ян у фразеології української, польської та словацької мов* – С. 115-123.

Інна Гороф'янюк (Вінницький державний педагогічний університет), *«Чужий» в українській діалектній картині світу* – С. 161-167.

Галина Кузь (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича), *Міжмовні контакти в буковинській фразеології* – С. 175-182.

Сергій Вакуленко (Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди), *Буджанський письменник Ілько Гаврилюк і синтез східного та західного варіантів української мови* – С. 203-211.

Михайло Кондор (Ужгородський національний університет), *Деякі особливості мови «Актів Полтавського полкового суду» (Друга половина XVII – перша*

половина XVIII ст.) у порівнянні з закарпатськими діловими пам'ятниками – С. 227-237.

Ірина Бабій (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка), *Складання як активний спосіб творення оказіональної лексики в художньому тексті* – С. 238-244.

Наталка Лібак (Закарпатський інститут імені Ференца Ракоці II), *Джерельна база і лексичний склад великого тлумачного словника української мови* – С. 255-264.

Іванна Струк (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича), *Імплікатура як вияв взаємодії вербальної та невербальної комунікації в драматичному тексті* – С. 265-272.

Культура та література

Ярослава Муравецька (Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України), *Функціонування візуальних компонентів у творчості Івана Нечуя-Левицького: від лейтмотиву до архітектоники* – С. 273-279.

Оксана Журавська (Київський університет ім. Бориса Грінченка), *Жанрові аспекти дослідження українського химерного роману 2-пол. ХХст.: дихотомія «реального» й «ірреального» в хронотопі-мультіверсумі* – С. 280-285.

Володимир Супрун (Донецький національний університет ім. Василя Стуса), *Концептуалізація батьківщини в жіночому дискурсі української діаспори* – С. 295-302.

Ольга Хамедова (Київський університет ім. Бориса Грінченка), *Моделі фемінності і маскуліності у буковинській пресі 1930-х років* – С. 310-319.

Микола Васьків (Київський університет ім. Бориса Грінченка), *Літературний подзвін за культурою сільської Атлантиди* – С. 328-335.

Олена Росінська (Київський університет ім. Бориса Грінченка), *Архетипні образи хромотипу в сучасній українській поезії* – С. 355-362.

Міхаєла Гербіль (Клузький національний університет ім. Бабеша-Бойоя), *Germanii crizei spirituale a lui N. Gogol în corespondența cu prietenii (Зародки духовної кризи М. Гоголя у листуванні з друзями)* – С. 363-369.

Крістінія Паладян (Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича), *Ритмічні форми трикіткового дольника в українській та румунській поезії початку ХХ століття* – С. 370-378.

(Продовження на 19 с.)

Ярема ОНИЩУК

УКЛІН «ВЕЛИЧАВІЙ ДУХОВНІЙ КВІТЦІ БУКОВИНИ»

**Одна праця, одне перо, та власне моє я
зробило мене тим, чим я є – робітницею
свого народу**

Ольга Кобилянська

У Чернівцях субота, 21-го березня 1942 року, була похмурою, сумною днинною. Тоді о пів на другу годину дня перестало битися серце письменниці Ольги Кобилянської. Померла вона на сімдесят дев'ятому році життя внаслідок важких захворювань, які прикували її до ліжка: параліч ніг і хворе серце, склероз та ослаблення очей. Основною причиною смерті став інсульт, а запалення легенів ще більше ускладнило стан письменниці.

Сумна вістка про її смерть скоро поширилась не тільки в Чернівцях, по всій Буковині, але й за кордоном, адже літературна діяльність Ольги Кобилянської вже була звісною не тільки на Буковині чи в Україні (тоді у складі Радянського Союзу), але й в цілому світі, всюди, де жили українці. Про смерть О. Кобилянської всесоюзна газета «Известия» від 7 квітня 1942 року писала: «Померла Ольга Кобилянська, українська письменниця, друг Івана Франка, Лесі Українки, Коцюбинського – талановитий співець України... Полум'яна патріотка, вірна дочка українського народу, Ольга Юліанівна Кобилянська весь свій талант віддала народові, який відповідав їй вдячністю і щирою любов'ю».

Оплакану всіма українцями, поховали Ольгу Кобилянську у понеділок, 23 березня. Про смерть і похорон письменниці детально написав у біографічно-краєзнавчій монографії «Буковинські адреси Ольги Кобилянської» Володимир Вознюк (Видавництво «Книги ХХІ – 2006», Чернівці). Про похорон автор монографії пише: «Місцева преса відмовилася вмістити на своїх

сторінках повідомлення про смерть, а в посмертному оголошенні, видрукованому на окремих невеликих аркушах, цензура у словосполученні „українська письменниця“ слово „українська“ викреслила. Були затримані на пошті телеграми, що сповіщали про день похорону. Тож коли буковинці прощалися з О. Кобилянською, окупанти заборонили в'їзд до міста, через що багато шанувальників таланту видатної української письменниці так і не змогли провести її в останню путь. Сигуранца заборонила також промови під час похорону, але прощальне слово все ж таки прозвучало. Виголосила його давня знайома письменниці, вчителька Олена Равлюк. Невеликий хор, а потім і більшість учасників траурної процесії співали над могилою пісні, які любила О. Кобилянська і заповідала, аби вони пролунали над місцем її останнього спочинку на землі: „Гуляєм, гуляєм“ та „Чуєш, брате мій“. Багатьом з присутніх на похороні незабаром довелося побувати у Сигуранці. Найбільше прикроців, зрозуміло, зазнала О. Равлюк. А спочиває письменниця у сімейному склепі на міському, Руському, як його частіше називають, цвинтарі, квартал № 72». (с. 265)

Відтоді вже минуло 77 років. За цей час у світі сталося багато подій, багато чого змінилося. Деякі з них письменниця передбачала у своїх творах, боролася за них, головню на її рідній Буковині. Письменниця Ірина Вільде писала: «Кобилянська належить до тих письменників, що не тільки держать крок з життям, але й випереджують його» (Ярослава Мельничук, кандидат філологічних наук, лауреат Міжнародної премії ім. О. Кобилянської, вступне слово до роману «Апостол черні» Ольги Кобилянської, В-цтво «Букрек» 2012, Чернівці).

Життя Ольги Кобилянської та її творчість були тісно пов'язані

з життям і боротьбою буковинських українців проти соціального і національного гніту. Вона була і залишилась класиком української літератури, видатною письменницею світового рівня. І в наші дні вона користується широкою популярністю як у рідній Буковині, в Україні, так і за кордоном, де її твори перекладені на різні мови – а це свідчить про те, що спадщина талановитої української письменниці стала надбанням багатьох літератур світу.

Визнавши почесне місце в українській та світовій літературі письменниці О. Кобилянської – «Величава духовна квітка Буковини» (О. Гончар)

– її вшановують всюди, головню там, де знаходяться українці, включно і в Румунії. Тут, серед буковинських гір, у місті Ґура Гуморулуй Сучавського повіту, де народилася Ольга Кобилянська 1863 року, є парк,

який від 2010 року названий її іменем, а в ньому стоїть пам'ятник-погруддя письменниці, зведений у 2003 році, і відтоді тут традиційно святкують річницю її народження. Спочатку ці святкування організовували Генеральне Консульство України у Сучаві, Союз українців Румунії, місцеві і повітові установи. Відколи Консульство припинило свою діяльність (у 2014 році), організацією заходів, приурочених роковинам Ольги Кобилянської, займаються тільки СУР і згадані установи. У цих святкуваннях беруть участь і запрошені гості з України, головню з Чернівців, також з Івано-Франківська.

Цього року 21 березня, коли сповнилося 77 років від смерті Ольги Кобилянської, із Чернівців до Ґура Гуморулуй приїхало подружжя Алли і Володимира Антофійчуків – професори Чернівцького національного університету імені Юрія Федьковича, із Сучави, з боку повітової філії СУР – Борислав Петрашук. Разом із автором цих рядків – мешканцем міста Ґура Гуморулуй, вклонились перед пам'ятником-погруддям Ольги Кобилянської і поклали квіти до його підніжжя, після чого в пам'ять письменниці запалили свічки в церкві Святих Константина і Єлени, яка знаходиться поруч із парком. Таким чином, вони підтвердили те, що українці як з материкової України, так й із закордоння, не забувають і шанують пам'ять видатної письменниці Ольги Кобилянської – вірної дочки українського народу.

ДІАЛОГ СЛАВІСТІВ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

(Продовження із 17 с.)

Міжкультурний діалог

Тетяна Чонка (Закарпатський інститут імені Ференца Ракоці II), *Проблеми мовної культури в Україні у творах сучасних українських письменників* – С. 388-396.

Михайло Трайста (Бухарестський університет) *Mitul Şevcenko (Mif Shevchenka)* – С. 397-406.

Ольга Бешкирова (Київський університет ім. Бориса Грінченка), *Художні стратегії подолання постколоніальної травми в сучасній українській романістиці: гендерний аспект* – С. 412-420.

Анамарія Гавріл (Сучавський університет ім. Штефана Великого), *Синкретизм фольклорно-легендарних та історичних начал у повісті Наталени Королевої «Що є істина?»* – С. 445-451.

Єлизавета Барань (Закарпатський інститут імені Ференца Ракоці II), *Еміль Балецький – дослідник закарпатських українських говорів (перший етап наукової діяльності)* – С. 466-474.

Галина Лесная (Московський державний інститут міжнародних відносин), *Славянские языки в эпоху межкультурной коммуникации: изучение украинского и польского языков в близкородственной языковой среде (Слов'янські мови в епоху міжкультурної комунікації: вивчення української та польської мов в близькосторідненому мовному середовищі)* – С. 475-482.

Інеса Макар (Чернівцький національний університет ім. Юрія Федьковича), *Особливості функціонування паремій у давньогрецьких романах I-II ст. н.е.* – С.483-491

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLVIII)

Літературознавство. Дослідницькі напрямки.

6. Пропагування української літератури румунськими перекладами та оглядами видань інших румунських перекладачів

(Продовження з № 296)

З українського літературного модернізму початку ХХ століття члени україністичного колективу Бухарестського університету зацікавилися зокрема однією із стильових його течій, а саме – символізмом. Стеліан Ґруя надрукував 1971 року підсумкову статтю про Миколу Вороного, вважаючи його попередником цієї течії в українській літературі¹. В 1976 р. Магдаліна Ласло-Куцюк видала для студентів цінну антологію *Українська поезія ХХ століття*, укладену з рідкісних матеріалів книгосховищ Праги, Києва, Львова, Варшави, Ясс та Сучави, яка охоплює оригінальні вірші 34 представницьких українських поетів, збірники яких появлялися, починаючи з 1900 року. Вміщені в антології вірші дозволяють прослідкувати за процесом інтеграції української поезії в процес розвитку новітньої європейської поезії. Корисним у представленні кожного поета є вказання тих рис, які споріднюють його з іншими поетами, як і тих, які відрізняють від інших, визначають тембр його «голосу». Магдаліна Куцюк відзначає, що на противагу особистих відмінностей, у поетичному наслідництві існує певна спадкоємність між творами Вороного, Філянського і Тичини по лінії розвитку музикальної стихії вірша; між Олесем і Тичиною у використанні образного арсеналу українського фольклору; між Карманським, Зеровим і Рильським у засвоєнні метафоричної культури світової поезії; між Елланом-Блакитним, Шкурупієм і Бажаном у засвоєнні техніки експресіонізму; між молодомузівцями

Бобинським, Свідзінським і Антоничем у підкоренні слов'янської і зокрема української народної міфології творчим настановам символізму. Нарешті, акцентує Магдаліна Куцюк, існує безперечна спадкоємність

між здобутками української поезії першої чверті ХХ століття і її розвитком після 1960 року, адже вся сучасна українська поезія у певному розумінні є поворотом «до джерел».

Питання вирізнення стильових відмінностей українських поетів Магдаліна Куцюк торкнулася і в її монографії *Шукання форми* та в упорядкованих нею виданнях творів М. Рильського та В. Сосюри із критеріонівської серії «Мала бібліотека».

Корисною справою належного пропагування українського символізму є його представлення румунською мовою Магдаліною Куцюк у впорядкованому румунським літературознавцем Зіною Молкуц виданні 1983 року *Symbolismul european*, третій том якого упорядкувала Магдаліна Куцюк й відвела його слов'янському символізму (російському, українському, чеському і словацькому, польському)². Найбільшої уваги надано російським символістам, як Валерій Брюсов, Олександр Блок, Андрей Белый та ін., пропорційно відносної уваги – шести польським символістам, трьом чеським, двом словацьким, а українським – восьми представникам символізму (Микола Вороний, Олександр Олесь, Петро Карманський, Михайло Драй-Хмара, Павло Тичина, Максим Рильський, Василь Бобинський, Василь Чумак).

Спосіб подачі постатей українських символістів наслідує їх подачу Магдаліною Куцюк в її антології з 1976 р. *Українська поезія ХХ століття*: коротка життєва й творча біографія, виявлення індивідуальних особливостей стилю поета, ілюстрація румунським перекладом представницьких віршів.

Які Стеліан Ґруя, Магдаліна Куцюк уважає **М. Вороного** одним з ініціаторів символізму в Україні. Пройдений шлях до сприйняття ним цієї стильової

течії вона пояснює так: походячи з міщанської сім'ї, він навчався в Харкові та Ростові. Через політичну діяльність будучи виключений з освіти і позбавлений можливості навчатися в університетах Росії, він емігрує до Болгарії з надією зустріти найвидатнішого представника української еміграції, Драгоманова. Але якраз 1895 р., коли прибуває до Софії, Драгоманов помирає. Дезорієнтований, Вороний вирушає до Відня, у тамтешньому університеті відвідує лекції з філософії. Невдовзі прибуває до Львова, слухає в університеті лекції з філософії Скурського, ознайомлюється з філософією Шеллінга, ментора Єнської школи романтиків, а контакт з львівською літературною бегемотою дає йому нагоду знайомитися із молоддю, захопленою ідеалістичною естетикою, яка під впливом польського неоромантизму намагається уводити цю естетику в українську поезію. Особисте знайомство з передовим представником цієї течії, Яном Каспровичем, враження від літературних новин спонукали Вороного викликати сенсацію в літературному світі своєю ініціативою друкувати альманах «З-над хмар і з долин», який своїми публікаціями наближався до піднесення у західній Європі хвилі символізму й орієнтував поетів на символізм у найширшому розумінні цього слова.

Зразки такої поезії Вороний намагався дати і у власній творчості. Найоригінальніше увійшла у цю творчість акустична техніка. Найбільш тривкою стала ритмомелодика його вірша, успадкована від французького поета Поля Верлена. Вороний добирається музикальних ефектів внутрішніми повторами («Вечірні акорди»), внутрішніми римами («Блакитна панна»), віртуозністю у моделюванні ритму в залежності від настрою, міняючи інтонацію на протязі вірша тощо. Вороний є попередником Павла Тичини і Максима Рильського, які доведуть до досконалості відкрите ним мистецтво символістичного віршовтворення.

Для ілюстрації виняткової майстерності Вороного-символіста подано у перекладі Стеліана Ґруї віршів «Рубіни» («Rubine») і «Тіні» («Umbre»).

Наскільки важким для перекладачів є відтворення «рисунка» ритмомелодики віршів Вороного читачі побачать з двох румунських версій поезії «Рубіни», оригінальний «рисунок» якої такий:

Одкриваються рани –
Давні рани, нудьгою роз'ятрені знов...
І червону, гарячу мов полум'я, кров
Вже не стримує зілля омани.
Одкриваються рани...
Рани, серця рубіни!

Ви – єдиний той дар, ви – той скарб жебрака,
Що дала йому з ласки кохана рука
На розстанні хвилини...
Рани, серця рубіни!..
О, рубіни червоні!

А хто ж вам дав багровість і полиск огня?
Моя гордість, ображена гордість моя,
Що тримала мій гнів на припоні.
О, рубіни червоні!..

Найновіший переклад поезії, який здійснив й надрукував 2015 р. Лео Бутнару³, взагалі наслідує схему ритмомелодичного «рисунка» оригіналу, але значення рядка «...кров/ Вже не стримує зілля омани» перекладено далекою синонімічною перифразою, а слідує ідейно-предметні недоробки позбавили перекладний «рисунок» відмежовуючих рим-ритмічних передзвонів:

Одкриваються рани

.....

.....зілля омани;

Рани, серця рубіни;

О, рубіни червоні!

.....на припоні.

О, рубіни червоні!..

Переклад Стеліана Ґруї «перелитий» змістовною перифразою у тристрофний поетичний дискурс, з якого наводимо першу п'ятивіршову строфу, в якій рими АВВАА приблизно нагадують ритмомелодію оригіналу, п'ятий коротший рядок-повторення першого підсумовуюче «заокруглює» смисл строфи:

Rănille iar se deschid,
Incitatele răni, de mult, de mahnire,
Sângele fierbinte, văpaie în țâșnire
Înăbușă minciuna cu izul ei perfid,
Rănille iar se deschid.

Таким ритмомелодичним «рисунком» «перелито» другу й третю строфи.

Переклад Ґруєю вірша Вороного «Тіні» («Umbre») – у двох стилістично незначних невідповідностях. Правильнішою здається версія, передрукована Ґруєю 1993 р. (*Nebănuitul vers*, 272).

Олександра Олесь Магдаліна Куцюк представляє румунам як цікаве явище не тільки в українській, але й в європейській поезії ХХ століття: це один з найбільших українських ліриків, без якого важко розуміти дальші шляхи української поезії ХХ століття. Зазнав поетичної слави, коли романтизм в Україні ще далеко не вичерпав свої можливості, а в творчості Олеса зазнає крайнощів: екстаз щастя і прірва розпачі, радість і журба. Його топика підкорена принципу полярності, контрастності.

(Продовження на 22 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLVIII)

(Продовження з 21 с.)

Сукупністю своїх віршів створив симфонію, в якій улюблені його мотиви кохання і любові бринять сотнями акордів. В тяжкі роки еміграції він перетворився на самотнього співця, на проклятого поета, якими себе вважали символісти.

Румунам Олександра Олеся представлено перекладами Ореста Масикевича віршів романтичного забарвлення *Пливуть літа, коли б літа – віки минають* (*Trec anii, secolele trec – nu anii*), *Там десть за мурами цвітуть луги* (*E luncă dincolo de zid*), *Живу в якійсь чаду-тумані* (*Trăiesc în nebulozitate*), і символічною поезією *Лебідь* (*Lebăda*), яка цікаво близьким значенням перегукується з поезією М. Драй-Хмари *Лебеді*.

Найбільш талановитого представника львівського угруповання «Молода муза» **Петра Карманського** (1878-1956), який навчався у гімназії Перемишля, на філософському факультеті Львівського університету, чотири роки у Коледжі Рутено при Ватикані, працював у різних редакціях, включно і в редакції львівського журналу «Світ», під час Першої світової війни працював у таборах військовополонених, пізніше перебував з місією від уніатського митрополита А. Шептицького у Римі та Бразилії, викладав у Львівському університеті, представлено як такого, чия ціль полягала в тому, щоб разом з молодомузівцями дбати про оновлення української літератури шляхом її наближення до новітніх течій європейських літератур. Петро Карманський вивчав філософію і теологію, захоплювався філософською лірикою великого італійського романтика Джакомо Леопарді. У своїй творчості Карманський комбінує традиційну поетичну лексику з власними нововведеннями, виробляючи власну поетичну мову, яка базується переважно на неологізмах, старослов'янізмах, ремінісценціях із святої літератури, на поняттях із сфери релігії різних народів. Карманському належить заслуга зачинателя, який торував дорогу таким українським поетам, як Зеров, Рильський, Антонич.

У підготовленому Магдалиною Куцюк розділі українського символізму румунськомовному читачеві представлено Петра Карманського перекладами Степана Ткачука віршів *На гори упали важкі оксаміти* (*Învăluiră munții catifele negre*), *Ти тямаш той вечір? (Іти амінтеști de noaptea ceea?..)*, *Мені приснився сон* (*Visam iar...*), *Місячна соната* (*Sonata lunii*).

На думку Магдалини Куцюк, поетична особливість стилю **Михайла Драй-Хмари** (1889-1939) ви-

робилась у тісному зв'язку з його життєвим шляхом: виходець із селянської родини, випускник Київської колегії Павла Галагана, Київського філологічного факультету, закордонний стажист для вивчення слов'янських літератур, викладач вузів Кам'янця-Подільського та Києва, сповідувач поетики гуртка київських неокласиків, Драй-Хмара безпідставно був звинувачений в участі у контрреволюційній терористичній організації, арештований і направлений у табори північно-східної частини Сибіру, де помер на 50-му році життя. Магдалина Куцюк тієї думки, що творчість Михайла Драй-Хмари генетично була пов'язана із символізмом, що у певний період його творчості існував своєрідний синтез між символізмом і нео-класицизмом. Але під впливом сильних душевних потрясінь класична рівновага синтезу порушилась і появилась необхідність зашифровувати думки, використовувати сугестію та символ. Ці підходи наявні в творах Драй-Хмари пізнього періоду, як *Лебеді*, *Victoria regia*, *Від болю сонце скорчилось і в'яне*, *Друге народження*. Румуномовному читачеві Михайла Драй-Хмари представлено перекладом Степана Ткачука сонета *Лебеді*, Ореста Масикевича віршів *Victoria regia* і *Друге народження* (*A doua naștere*).

Про символічний смисл сонетного шедевра Михайла Драй-Хмари *Лебеді* суттєві відзначення подав Микола Хвильовий, акцентуючи особливо визначальний зміст епітета *приборкані* (лебеді). Політичні вороги поета таврували його як носія і проповідника ворожої ідеології, в образі лебедів-співців вбачали «елементи», яких була покликана «приборкати» диктатура пролетаріату. Драй-Хмара намагався відвести від себе звинувачення і дав своє тлумачення твору, вказуючи, що для нього взірцем написання *Лебедів* був вірш французького поета Стефана Малларме, пройнятий відчаєм і зневірою, з яких, як підсумовує у сонеті Драй-Хмари, лебедів-співців «з небуття виведе (...) сузір'я Ліри», тобто власна їх творчість. Переклад Степана Ткачука відтворює сонетний «ри-сунк» оригіналу. Але неточним перекладом епітета *приборкані* (лебеді) румунським помилковим *domesticite* (lebede) – *приручені/одомашнені* (лебеді) порушено поетичну логіку: *прирученим* лебедям-співцям немає чого «*дерзати* (...)» *(в) океані кипучого життя*».

3-поміж українських поетів початку ХХ ст. румунські перекладачі Стеліан Ґруя (у зб. *Nebănuitul vers*, 282-285), відомий сучасний румунський поет

Штефан Аугуст Дойнаш (у зб. Р. Țîcina, *În orchestra cosmică*)⁴, Орест Масикевич, Лівія Бакиру (у 3-му томі *Simbolismul european*, 228-236) та Лео Бутнару (у *Avangarda ucraineană*, 53-60) належну увагу надали **Павлові Тичині** (1891-1967), одному з найвидатніших чи найбільшому, як вважає Магдалина Куцюк, поетові цього періоду – факт зразково підтверджений хоча б тим, що жоден із підібраних перекладачами віршів не зазнав повторної перекладної версії. Варто було б, щоб давніші, як і найновіші переклади (Лео Бутнару, 2015 року) появились б якимось чином разом, й на цій основі румунські читачі мали б можливість пізнати мистецьку сутність Павла Тичини такою, як її представляє Магдалина Куцюк: корені поезії Тичини пов'язані із символізмом, з його культом краси, шуканням абсолюту, витонченими художніми засобами, створенням незвичайної атмосфери музичними якостями слова і звукових образів. Ранній Тичина був пантеїстом, намагався відшукувати красу в навколишній природі, її настрої, ритми і тембри. В його «Сонячних кларнетах» читачі, як писав Микола Бажан, насолоджувались красою українського слова, яке з нечуваною до тоді музичністю грало, співало, бриніло, гриміло. Майстерність Тичини полягає в умінні поєднувати поетичні засоби українського фольклору (внутрішні рими, зачини, народну символіку кольорів і ін.) з рафінованою технікою модерної поезії, верленівської. Тичина по-своєму використовував звукові символи і сугестії, змінював ритми всередині вірша, створюючи таким способом власне поетичне *мовлення*, адже ж саме символісти проголошували «право кожного поета утворити власну свою просодію». Тичина поєднував з російськими символістами, які, прославляючи месіанську ідею визвольної ролі російської революції, ігнорували важкі страждання України, символом чого у Тичини, як і у Миколи Хвильового, постає образ святої непорочної Марії. Особливо характерним у творчості Тичини початку третього десятиліття ХХ ст. є використання космічних образів, використовуваних також і футуристами та пролеткультівцями. Йде мова про страхіття Першої світової війни, про революцію 1917 р., сприйняту до 1924 р. як всесвітній катаклізм, належно відображений у творі Тичини *В космічному оркестрі*. Характерним творчості Тичини є також прагнення крайньої стислості, поетичної мініатюрності, віршової густоти й еліптичності, асоціативності, техніки монтажу, культивованого експресіоністами.

Професійного літератора **Максима Рильського** (1895-1964), одного з найосвіченіших українських поетів, автора творчості кришталевої чистоти й про-

зорості і знавця високої культури прозодичних засобів представила румунським читачам тільки Магдалина Куцюк у згадуваному виданні *Simbolismul european* перекладами Лівії Бакиру віршів *Мій рід мисливський крає в самоті* (*Îmi sună cornul în însingurare*), *Музика* (*Muzica*), *Самотня келія* (*Chilia singuratică*), *Солодкий світ...* (*Lumina-i dulce...*), *Знов той же сфікс* (*Din nou același sfinx*), *Буває день. В запоні попелястий* (*E câte o zi: Vâl cenușiu se lasă*). Рильський зазнав впливу символізму як перекладач з французької поезії, вплинули на нього і російські символісти, особливо Анненський, до якого виявляв велику схильність. Улюбленою його порою була весна, мистецтво же здавалося йому весняним вибухом. Органічна схильність Рильського до душевної рівноваги поступово віддаляє його від символізму й наближає до неокласицизму парнаського й акмеїстського типу, освітлюваного образом гармонійної й прозорої античної Греції.

У вищезгаданому томі *Європейського символізму* Магдалина Куцюк представила румунському читачеві цікаву постать **Василя Бобинського** (1898-1938), рафінованого поета, захопленого однаковою мірою символізмом й літературним авангардом. Його творчість це «кільце», яке встановлює зв'язок між поезією «Молодої музи» і чудовим світом поезії Богдана Ігоря Антонича. Особлива заслуга Бобинського полягає у намаганні автохтонізувати поетичний арсенал українського символізму.

Уведенням Магдалиною Куцюк у цей же том європейського символізму поетичної постаті **Василя Чумака** (1901-1919) урізноманітнюється картина української поезії початку ХХ ст.: заявивши про себе уже в 10-річному віці, він сприйняв як впливи російських символістів Брюсова, Блока й інших, так і своїх українських сучасників Олеся, Вороного та особливо Тичини, від якого сприйняв нахил до лаконізму, оригінальність його творчості полягаючи у поєднуванні символістичних і експресіоністичних засобів художньої експресії.

Примітки

1 Stelian Gruia, *M. Voronyi – precursor al simbolismului*, «Analele Universității din București», nr. 1, 1971.

2 *Simbolismul european*. Studiu introductiv de Zina Molcuț. Vol. III. *Simbolismul slav*. Antologie, comentarii, note și bibliografie de Magdalena László-Kuțuik, Editura Albatros, București, 1983.

3 Leo Butnaru, *Avangarda ucraineană* (poezie, manifeste, eseuri, artă plastică). Antologie. Ediție definitivă, Tipo Moldova, Iași, 2015, p. 24-25.

4 Pavlo Țăcina, *În orchestra cosmică*. În românește de Ștefan Aug. Doinaș, Editura pentru Literatură Universală, București, 1962.

АКЦЕНТИ • АКЦЕНТИ • АКЦЕНТИ • АКЦЕНТИ • АКЦЕНТИ

Михайло МИХАЙЛЮК

ЯК «ЧОРНА РУКА» ЗНИЩИЛА БІБЛІОТЕКУ «НОВОГО ВІКУ»

Спалення міст, видатних пам'яток, нищення бібліотек не є винаходом двадцятого віку, коли в цій справі «прославилися» брунатні й червоні фашисти. Історія знає безліч прикладів, коли з варварства, фанатизму, ненависті, національної нетерпимості, задля здобуття слави будь-яким шляхом були знищені безцінні архітектурні пам'ятки і книгозбірні.

У 356 році до н.е. Герострат, грек родом з міста Ефеса, підпалив, щоб увічнити своє ім'я, видатну споруду античної архітектури – храм Артеміді (Діани) в цьому місті.

В 47 році до н.е., під час облоги Юлієм Цезарем Александрії, загинув основний фонд славетної Александрійської бібліотеки – близько 700 тисяч сувоїв.

Російський цар Петро I наказав спалити Київську книгозбірню.

В 1964 році з наказу Москви кагебістський агент підпалив Українську Національну Бібліотеку в Києві – найбільшу духовну скарбницю українського народу.

Список злочинців проти культури людства можна продовжити. Палії духовних набутків народів історія, на жаль, зареєструвала багато. Проти зафіксованих історією «коронованих» нищителів бібліотек «чорна рука» та їй подібні можуть видатися карликами чи жалюгідними імітаторами, однак, зберігаючи пропорції, на їхньому сумлінні залишилися такі ж непростимі гріхи.

Останнього комуністичного головного редактора газети «Новий вік» прозвав «чорною рукою» член редакційного колективу Іван Мойсюк, і це прізвисько прилипло до нього як шевська смола, бо воно, дійсно, відповідало йому в прямому і переносному розумінні слова. Справді, права рука І. Колесника була покрита чорними лишаями.

Був грудень 1965 року, ми готували новорічний номер газети під керівництвом головного редактора Михайла Бодні. На той час в редакції «Нового віку» працювали ще Сильвестр Загородний, Володимира Федорович, Іван Мойсюк, Раду Левирда і автор цих рядків.

Одного дня Михайла Бодню викликають до секції преси при ЦК РКП. Повернувшись він схвилюваний і перемінений і сказав тільки, що «в газеті будуть великі зміни». Про ці зміни ми дізналися незабаром, коли нас зібрали в кабінеті головного редактора «Романія лібере» і представили нам нового головного редактора в особі Йона Колесника, а ще повідомили, що газета переходить «під руку» румунського щоденника. Хтось з нас звернувся був до нього по-українськи, але той

з кривою усмішкою відповів по-румунськи, і тоді всі відчували з тривогою, що «чорна рука» готує нам чорні дні. До речі, Михайла Бодню було «вислано» – як покарання – рядовим працівником до видань для зарубіжжя.

Чорні дні не забарилися. Ми змушені були здебільше перекладати статті співробітників «Романія лібере», свої власні писати спочатку по-румунськи, щоби їх міг прочитати Колесник, бо довіряв до підлеглих він не мав. Складалося враження, що новий головний редактор, будучи українського походження (родом з Бесарабії), має якусь патологічну відразу до всього українського, а своє прізвище носить як прокляття. В таких умовах «Новий вік» повинен був стати румунською газетою, друкованою українською мовою!

І тут настала черга й бібліотеці – кілька тисяч української класичної та сучасної літератури, два комплекти енциклопедії та ін. Під приводом, що в редакції немає достатньо місця, а ще тому, що треба зробити селекцію книг, бо серед них є, наприклад, забагато радянської пропагандистської літератури, Колесник прирік бібліотеку на загибель.

А сталося воно так. Одного дня Колесник сказав нам, що відбір потрібної нам літератури зробить бібліотекар з «Романія лібере», чернівецький єврей Брандман, котрий нібито знає українську мову. Щоб не заважати нашій роботі, книги перемістять тимчасово на склад, а вже звідти відібрана література повернеться до редакції і до загальної бібліотеки «Романія лібере».

Це був чорний обман «чорної руки», бо Іван Мойсюк випадково відкрив, що нашу бібліотеку вантажать на грузовик, як паперову макулатуру, призначену спаленню чи переробці на целюлозно-паперовому заводі. Якимось дивом Іванові Мойсюку вдалося врятувати від знищення енциклопедію (УРЕ) і ще кілька десятків книг. Вихопити з-під рук вантажників кілька томів удалося і мені.

На наші запитання тоді й пізніше, – чому було знищено редакційну бібліотеку, Колесник коротко і значуще відповідав: «так було треба», натякаючи на те, що розпорядження він дістав «згори».

Так воно було чи інакше, нам було дано зрозуміти, що «партійні рішення» приймаються без коментарів, що сумніви і невдоволення можуть інтерпретуватися як націоналістичні прояви. А взаємне недовір'я, яке Колесник зумів посяяти серед членів редакційного колективу за принципом «розділяй і владарюй», позбавили його єдності.

Інформаційна довідка • Інформаційна довідка • Інформаційна довідка

До 80-річчя проголошення незалежності Карпатської України

(Інформаційна довідка, підготовлена Українським інститутом національної пам'яті)

15 березня 2019 року виповнилося 80 років від проголошення незалежності Карпатської України. Боротьба карпатських січовиків проти угорської агресії була першим випадком збройного опору гітлерівським планам з перекроювання кордонів у Європі напередодні Другої світової війни.

Ключові повідомлення

У 1918 році після розпаду Австро-Угорщини українці Закарпаття заявили про прагнення увійти до складу України. У листопаді постала Гуцульська республіка. 21 січня 1919 року в Хусті на Всенародному з'їзді ухвалено рішення про приєднання краю до соборної України. В Акті злуки УНР і ЗУНР зафіксовано входження Закарпаття до Української Народної Республіки.

Після Української революції у Закарпатті розвивався український національний рух. У 1930-х роках велику роль у збереженні української ідентичності відіграли культурні та спортивні товариства, зокрема, «Просвіта», «Пласт», «Січ». Тоді ж тут розпочала діяльність Організація Українських Націоналістів. Українські організації заклали фундамент для Карпатської України.

Наприкінці 1930-х років Закарпаття було єдиним регіоном, де українське населення вибороло право проводити власну внутрішню та зовнішню політику. В умовах, коли Чехословаччина в 1938 році передала частину території Німеччині й Угорщині, карпатські українці домоглися створення національної автономії. Підкарпатська Русь розпочала державне будівництво. Вибори до крайового Сойму засвідчили масову підтримку населенням проурядової партії – Українського національного об'єднання.

Польща й Угорщина напередодні Другої світової війни розпочали втілення політики щодо встановлення спільного кордону за рахунок Чехословаччини. Автономна Карпатська Україна становила для них перепону. Тож вдалися до прихованої агресії, яка вписується в сучасний концепт гібридної війни: через пропаганду закликали населення приєднуватися до Угорщини, задіявали економічну та транспортну бло-

каду, дипломатичний тиск, здійснювали терористичні акти.

До розбудови Карпатської України долучилися й українці з Галичини, Буковини, Волині, Наддніпрянської України, Слобожанщини. На Закарпатті зустрілися учасники Визвольних змагань 1917–1921 років, представники місцевої еліти та молодого покоління борців за незалежність. Тому, незважаючи на перебування українців Закарпаття в складі іншої держави, її асимілятивну політику, вони зберегли ідентичність і прагнення до соборної України.

Саме в Хусті 22 січня 1939 року вперше було офіційно відзначено 20-річчя проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР. Таким чином закарпатці продемонстрували світові загальноукраїнські устремління.

15 березня 1939 року в умовах остаточного розпаду Чехо-Словаччини (Німеччина захопила решту Чехії, а Словаччина проголосила незалежність) та збройної агресії з боку Угорщини, Сойм Карпатської України проголосив незалежність краю. Августина Волошина обрано президентом.

Відчайдушна боротьба Карпатської України з угорськими окупантами – безпрецедентний приклад опору в ході територіальних змін у центральній-східній Європі напередодні Другої світової війни. Українці Закарпаття першими у міжвоєнній Європі зі зброєю в руках стали на захист свободи та незалежності проти союзників Німеччини.

Попри те, що 18 березня 1939-го вся Карпатська Україна була окупована угорськими військами, партизанська боротьба січовиків тривала до вересня. Це стало продовженням опору збройній агресії.

Десятиліттями правда про події в Карпатській Україні була під заборонаю. Угорська, а тоді радянська влада доклали чимало зусиль, аби стерти з пам'яті українців ті події, затаврувати борців за волю. Крига скресла з розпадом СРСР. Сьогодні Україна пам'ятає про Карпатську Україну та на державному рівні відзначає 80-річчя від дня проголошення її незалежності. (Продовження на 26 с.)

Інформаційна довідка • Інформаційна довідка • Інформаційна довідка

До 80-річчя проголошення незалежності Карпатської України

Історична довідка

У міжвоєнний період українці були позбавлені власної державності. Роз'єднаність наших земель між чотирма державами робила Україну вразливою до зовнішньої агресії, а народ – до асиміляцій, поневолення, репресій.

В Європі напередодні Другої світової війни ситуація стрімко загострювалася. В березні 1938 року Німеччина поглинула Австрію. Зовнішньополітична загроза нависла над Чехословаччиною. Гітлер висунув вимогу передати Судетську область, на території якої мешкало близько 3,5 мільйонів німців. Великобританія і Франція, сподіваючись відтермінувати початок війни, використовували тактику «замирення агресора», йшли на територіальні поступки.

29 вересня 1938 року відбулася Мюнхенська конференція. За її наслідками укладено угоду про передачу Судетської області від Чехословаччини до Німеччини. Угорщина та Польща під цим впливом також висунули до Праги територіальні претензії.

Заради збереження держави в умовах територіальних претензій з боку Німеччини, Угорщини і Польщі чехословацька влада пішла на поступки словакам і карпатським українцям. 11 жовтня 1938 року на вимогу політичних сил Підкарпатської Русі Прага призначила перший автономний уряд краю (очолив Андрій Бродій), який проіснував лише 15 днів. Через звинувачення в підготовці приєднання Підкарпатської Русі до Угорщини Бродія арештували і призначили нового прем'єр-міністра – Августина Волошина.

24 жовтня угорський уряд за підтримки фашистської Італії висунув вимогу про міжнародний арбітраж для вирішення справи угорської меншини в Чехословаччині. 2 листопада відбувся перший Віденський арбітраж. За його рішенням Чехо-Словаччина змушена була передати Угорщині південні округи автономних Словаччини та Підкарпатської Русі. Закарпаття втратило понад 12% території із 97 населеними пунктами, зокрема найбільші міста: Ужгород, Мукачеве, Берегове, де мешкало понад 33 тисячі українців.

За таких обставин, коли Чехо-Словаччина передала Судетську область Німеччині (за Мюнхенською

угодою) і частину території – Угорщині (за Віденським арбітражем), ситуацією скористалися словаки та закарпатські українці. Вони домоглися створення національних автономій. Уряд Карпатської України переїхав із Ужгорода до Хуста, де розпочав державне будівництво.

За час урядування Августина Волошина ухвалено важливі рішення: 25 листопада – про запровадження на території краю української мови, наприкінці грудня – про розпуск земського уряду в Хусті, офіційну назву «Карпатська Україна» поряд із «Підкарпатська Русь».

Для захисту Карпатської України 9 листопада 1938 року в Хусті засновано парамілітарну структуру «Організацію народної оборони Карпатська Січ», відому також як ОНОКС. Очолив її Дмитро Климпуш. Січовики мали право носити військовий однострій, відзнаки та легку зброю. Керівним органом ОНОКС стала Головна команда. Окремо діяв військовий штаб. Його ядро склали члени ОУН із Галичини. Соціальною базою для її розбудови стали осередки «Пласту», «Січі» та «Просвіти». В ОНОКС вступали вчителі, лікарі, службовці, студенти, гімназисти, семінаристи, робітники та демобілізовані військовослужбовці чехословацької армії. Прибули добровольці і з Галичини, Волині, Буковини та Наддніпрянщини. Це надавало їй загальноукраїнського характеру. У лютому 1939-го чисельність Карпатської Січі досягла 15 тис. осіб.

12 лютого 1939 року відбулися вибори до крайового Союму. Переконливу підтримку – 92,4 % – отримала проурядова партія Українське національне об'єднання (УНО). Її центральний провід очолив Федір Ревай. Ті вибори стали найважливішим етапом у становленні автономії Карпатської України й закріпленні її державно-правового статусу в складі федеративної Чехо-Словацької республіки.

Тим часом Адольф Гітлер спланував остаточно ліквідувати Чехо-Словаччину. Тож 12 березня 1939-го Будапешт отримав «мовчазну згоду» на окупацію Карпатської України.

Вранці 14 березня угорські війська за підтримки нерегулярних сил без оголошення війни розпочали наступ на Хуст. Угорське командування планувало якнайшвидше захопити місто й арештувати українських урядовців, щоб не допустити відкриття Союму Карпатської України.

Інформаційна довідка • Інформаційна довідка • Інформаційна довідка

Того ж дня, 14 березня, парламент у Братиславі проголосив незалежність Словаччини під протекторатом Райху. З огляду на це, ввечері Августин Волошин проголосив Карпатську Україну незалежною державою. Водночас було призначено склад нового уряду: прем'єр-міністром став Августин Волошин, закордонні справи очолив Юліан Ревай, внутрішні справи – Юрій Перевузік, господарство – Степан Клочурак, фінанси й комунікації – Юлій Брацайко, здоров'я і соціальна опіка – Микола Долинай.

15 березня Гітлер поглинув решту чеських земель. Їх перетворено на Протекторат Богемії та Моравії. Фактично Чехо-Словаччина розпалася. Зв'язок між Карпатською Україною та Прагою ускладнився.

За таких умов 15 березня в Хусті по обіді відкрилося засідання Союму Карпатської України, де таємним голосуванням обрали президента новоствореної української держави – Августина Волошина – й офіційно проголосили незалежність краю. Ухвалили два конституційні закони, що визначали форму державного правління.

У цей час тривали бої, найбільш кровопролитні на Севлюсько-Хустському відтинку. Їх кульмінацією став бій на Красному полі поблизу Хуста 16 березня 1939-го. Героїчна й самовіддана оборона Севлюша, що за 25 кілометрів від Хуста, та його околиць дала змогу провести історичну сесію союму Карпатської України, де було проголошено її незалежність. 16 березня о 16-й годині до Хуста увійшли угорські підрозділи. Головні сили січовиків відступили на схід, до румунського кордону.

Після окупації Карпатської України Августин Волошин із представниками свого уряду змушений був залишити Хуст і 16 березня 1939 перейшов кордон Румунії. Віддавши Югославію, Австрію, Німеччину, він залишився у Празі (Чехія).

18 березня угорські війська повністю зайняли територію Карпатської України. На всіх перевалах вони дійшли до польського кордону.

Загалом під час березневої кампанії збройні сили Карпатської України провели близько 20 боїв. За оцінкою сучасників, втрати у них становили від 1 до 1,5 тисячі осіб убитими та пропалими безвісти. Щодо угорської сторони, то за офіційною статистикою Будапешта, угорська армія в ході бойових дій у Карпатській Україні втратила 72 вбитих, 164 поранених, 3 пропалих безвісти і 2 полонених. Однак є підстави вважати, що цифри втрат з боку Угорщини були свідомо применшені, щоб приховати масштаби збройного опору. За чеськими та українськими даними, втрати угорської армії становили близько 200 вбитих і кілька сотень поранених.

Щойно захопивши Карпатську Україну, окупаційна влада запровадила на Закарпатті воєнний стан і утворила військову адміністрацію. Каральні органи взялися за «очищення» краю від «небажаних елементів». Найжорстокішого переслідування зазнали січовики та національно свідомі інтелігенція, а також колишні державні діячі Карпатської України.

(Далі буде)

ЧЕРЕШНЯ

Слова Юрія ПАВЛИША

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

А. Розповідально, спокійно

Ця че-реш - ня ди - ка - Білий, бі - лий цвіт, - Ростом не ве-ли - ка,

Гляну-ла на світ І зе-ле - но й бі - ло. Личиться, чи ні,

Б. Го-во-ри - ти смі - ло всякій ди - чи-ні? Чу-є це че-реш - ня

Й ра-дості не-ма. Хоч во-на - ту-теш - ня, й виросла са - ма.

В. Ждала так ма-ло - ю День за днем, що, ось, Доб-ро-ю ру-ко - ю

Ще догля - не хтось. Та не ма - ла до - лі (Світоньку, прос-ти)

І ли-ши - лась в по - лі Ди-ко-ю рос-ти. Мов щепле - на вмі - ло

З пробуд-ку до сну, І зе-ле - но, й бі - ло Слави-ти вес-ну.

Coda

В бі-лім бу - дуть цві - ті Всі ї - ї ро-ки. Ой браку - є в сві - ті

Щед-ро-ї ру-ки! Щедро-ї ру-ки!

Лариса-Михасла ТРАЙСТА

КОЛИ НАДВОРІ ВЕСНА...

У що мені вірити,
коли надворі весна,
мов та замріяна межа
між білим і зеленим?..

Між холодним снігом
і черешневим цвітом?..

Між скреготом зубів
і веселою усмішкою?..

Між зеленим барвінком
і церковним вінком?..

Між барвокрилим метеликом
і бойовим літаком?..

Між співом вівчарської сопілки
і пострілом револьвера?..

Між добром і війною?..
Між миром і темрявою?..

У що мені вірити,
коли надворі весна,
мов та замріяна межа
між білим і зеленим?..

БУХАРЕСТСЬКІ БУЛЬВАРИ

Я візьму вас з собою,
бухарестські бульвари,
і тишу вашу нічну –
тверду, як гартована сталь...

І саяво ваших ліхтарів...
І гуркіт пізніх трамваїв...
І зорі тремтячі в болітцях...
І шелест каштанів столітніх...

І весну вашу зелену...
І літо жарке-прежарке...
І осінь іржаву, весело-сумну...
І зиму білу, холодну й брудну...

Я візьму вас з собою,
бухарестські бульвари,
як беруть книгу, парасольку
чи сум...

Я візьму вас з собою,
бухарестські бульвари...

LOVE SONG

Ой, зорі, не зоряйте,
погодіте мало,
бо ще моя білявочка
не спала ні мало...

Я не зуміла чекати,
ні назвати не зуміла тебе
твоїм весняним іменем...

Тому ти і не прийшов,
єдиний, якого я не зустріла,
якого забути не зможу ніколи.
Єдиний, з яким не поруч
проживу до останнього слова...

Твій потяг мчить на північ,
а мій застряг на станції «Доля».

Мал. Василя Соколюка

Заспівай мені пісню:

Ой, зорі, не зоряйте,
погодіте мало,
бо ще моя білявочка
не спала ні мало...

ЧЕКАННЯ

Двері мої тисові,
замки мої сталеві
чекають тебе, як і раніше...

Вікна мої
з кедровими хрестами
очікують тебе з нізвідки...

Дерев'яна спина,
підлоги моєї смерекової
тужить за твоїми кроками...

Двері і замки,
і вікна, і підлога
чекають тебе, а я...

Хіба я чекаю тебе?..

Я НАРОДИЛАСЯ ВЕСНОЮ

Я народилася весною,
сімнадцятого травня,
у час бурхливих дощів,
коли вітер, мов легінь дівкою,
розхитував весною
у зеленім танці.

Небо пахло травною,
бо весна весною,
а блискавки з гуркотом грому
поверталися додому...

Тільки веселка плакала
барвистокрилим метеликами,
а в моїй душі самотність
причаїлася похмура...

Я народилася весною,
сімнадцятого травня...

Корнелій ІРОД

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПІСКА

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 297)

В буфеті знайшовся вільний стіл, за який засіли я і Діну Константін, замовили по каві й по «чаєві» (тобто коньяк в чайних чашках) і стали розказувати кожен про своє, бо не бачилися ми від закінчення факультету майже чотири роки. Через якусь годину кличе мене буфетниця до телефону – дзвонить Євген.

– Що таке, Євгене?
– Шукає тебе Думітру. Двічі приходив.
– А ти що йому?
– Що в тебе розмова з автором.
– Правильно.
– Так, але шеф гей сердитий, – каже Євген.
– Ну, й що? Мине. А чого йому?
– Не казав.
– А хай його чорт візьме!
– Я не проти, – сміється Євген, – але він загрожує, що коли він прийде ще раз і тебе не застане, по-скаржиться директору. Тому я гадаю, що не варта тобі покладатися з дурнем. Підіймись в редакцію і побачиш, чого йому.

– Добре-добре...

Через п'ять хвилин Євген дзвонить вдруге:

– Шеф знову шукав тебе. Думітру Нікулає скажено сердитий! Він переконаний, що ти покинув міністерство, а я брешу, що ніби в тебе розмова з не знати яким автором.

Нема мені що робити, попросився з Діну Константіном – ми все ж таки погмоніли майже дві години про своє, – покидаю буфет і йду в редакцію. Щойно я увійшов – заходить Думітру. Кипить, але старається показати спокійний гнів:

– Чому не сповіщаєш, коли маєш гадку бракувати поверх двох годин?!

– Пардон! Лише півтора години...

– Ні, любчику, таки дві! Але не в цьому річ. Будь ласка, напиши пояснювальну записку – куди ходив і з яким ділом, – щоб я поніс товаришеві директору!

– Краще – міністру...

– Бачу, тобі до жартів. Мені ні! Ось чому в нас дисципліна піде нанівець!

– Ну, гаразд. Зараз напишу пояснювальну й принесу її вам.

– Не потрібно приносити. Через чверть години я сам зайду по неї, – крутнувся Думітру і вийшов.

Я вийняв аркуш паперу, написав великими буквами й підкреслив: ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПІСКА. Євген замітив, що я сміюся і порадив:

– Май гадку, що пишеш, бо ця халява встані скаржитися на тебе директорові. А професора Константіна Нуцу не годиться нам сердити – надто добра людина. Крім того, Думітру може пожалітись і в комітет молодіжної організації, а то навіть у партійний.

– Атож. Я свідомий цього. Тому я й пишу «чистеньку правду»... – запевняю я Євгена.

Отже написав я заголовок пояснювальної записки, підкреслив і продовжив далі:

«Я, нижчепідписаний такий-то... і т. д, і т. п., признаю чесно: нині такого-то числа від 10 години і 22 хвилини до 10 і 36 хвилин був я в клозеті; з 10 і 51 хвилини до 11 і 8 хвилин був у клозеті; з 11 і 24 хвилини до 11 і 39 був у клозеті; з 11 і 53 донедавна я був у клозеті. Напала мене, пробачте, срачка».

Ще не минуло чверті години і з'явився Думітру:

– Вже?

– Зачекайте, хай підпишу. Інакше, самі знаєте, цей папір не матиме жодної вартості...

Підписав, а Думітру хапнув аркуш і триумфально покинув кімнату. Я голосно розсміявся, аж Євгена заінтригувало:

– Якого чорта ти йому там написав, що так шкіришся?

Я розказав Євгенові, він теж розреготався. Але я зібрався поспіхом, вхопив свій портфель і, ще сміючись, кажу Євгенові вже з дверей:

– Я певний, що невдовзі прибіжить Думітру, щоб дати мені тією запискою по голові! Скажи йому, що я пішов до друкарні «13 грудня 1918 рік». Бувай!

Наступного дня я не зустрічав свого шефа. Нарешті я зрозумів, що вчора перегнув палицю – мій жарт, певне, перейшов межу допустимого, а тому я попросив Євгена, щоб він нікому не розказував про ту пояснювальну записку, але він, бабська натура, успів уже розголосити всюди. Кілька днів всі сміялися з Думітру, розуміється, поза очима, а дехто й критикував його: «То як? Пояснювальну записку? Як у Міліції! І за що?..» Після цього я був

певний, що у моїх відносинах з шефом буде мені не з медом. Але поки що, здавалося, між нами нічого не змінилося, хоч, правда, Думітру відповідав кисло й неохоче на мій добридень. Я був певний, що він жде вигідної нагоди, щоб покарати взірцево безличного підлеглого, власне, можна сказати, якогось шмаркача, молодшого від нього на двадцять п'ять років.

Але час минав, а Думітру продовжував не мститись наді мною. А колеги сміялися скільки сміялися з нього, далі перестали, і моя витівка майже забулася.

І вкінці грудня, і ще таки на початку січня над Бухарестом падав густий сніг, мов у казках – спершу спокійними лапатими сніжинками, далі вітер посилювався, сніг подрібнішав, падав косо, заповнюючи простір піщаним шерхотом, покриваючи брудний сніг бульварів. У таку погоду люблю блукати безлюдними вулицями. З якоїсь друкарні саме прибула для підписання до друку остання коректура **Фізики** для не пам'ятаю котрого класу; автор підручника професор А. Ілієску, директор ліцею імені Міхаїла Садов'яну (нинішній економічний ліцей ім. Вірджіла Маджару). Було прийнято перед підписанням до друку підручник давати читати й авторові. Я добре знав професора Ілієску, бо в ліцеї ім. Садов'яну я два роки викладав **Політекономію**. А тому я зголосився понести коректуру професорові – приємна нагода пройтися свіжим снігом. Але оскільки були тоді учнівські зимові канікули, я подумав зателефонувати і довідатися, чи знайду його в ліцеї. І я правильно поступив: професор Ілієску того дня був у ліцеї імені Аурела Влайку, де очолював екзаменаційну комісію, яка приймала іспити у заочників. Для мене то навіть краще: ліцей ім. Аурела Влайку знаходився на Каля Гривіцей, а я жив тоді недалеко, а саме біля мосту Грант – отже дам йому коректуру, потім пройдуся якусь годинку побічними тихими вулицями й піду додому...

В секретаріаті ліцею вказали мені зал, в якому проходили іспити. Я прочинив двері – зал був повен мужчин та жінок різного віку. Голови підстаркуватих учнів-заочників повернулися в бік дверей. Коли я глип – за однією партою сидить Думітру Нікулає! Але я не витріщився по-дурному, як це хотілося мені в першу мить через величезну несподіванку, а, ніби й не замітив його, я перевів погляд на комісію з трьох викладачів і кивнув директорові Ілієску. Він вийшов із залу і, усміхаючись радісно, потиснув мені руку.

– Ви чому не зайшли? В залі заочний десятий клас. У них екзамен з румунської мови та літератури.

– Не хотів турбувати... – кажу. – Чому я до вас? Прибула з друкарні остання коректура вашого під-

ручника, і я приніс її вам. Перед тим, ніж підписати до друку, бажано, щоб читав і автор – може, у нього якісь зауваження. Але до вас прохання: якщо можна, просимо повернути нам коректуру якнайшвидше, ну, через три-чотири дні. Можна? Знаєте, видавничий план... – вийняв я з портфеля коректуру і дав йому.

– Не турбуйтеся, – запевнив професор Ілієску. – Післязавтра принесу коректуру до видавництва. А ви що робите? До нас коли зайдете?

– Постараюся знайти нагоду. Буде приємно зустріти своїх колишніх колег. А зараз у мене до вас прохання.

– Слухаю вас.

– Я побачив у класі одного товариша з видавництва...

– Знаю, є.

– Я б не хотів, щоб він довідався, що я замітив його присутність на іспиті – для нього було би дуже неприємно...

– Розумію.

– Якщо він поцікавиться або заїде мова про це, будьте добрий, запевніть, що я його не бачив.

– Гаразд. Якщо з'явиться нагода, але, в принципі, нам нема чому говорити з ним про це. А свою **Фізику** я принесу вчасно.

Наступного дня, коли зустрілись ми у видавництві, Думітру подивився на мене запитливо й одночасно якось боязко, а чи стидаючись. Я не лише прикинувся, що не замітив його душевного стану, але нікому не говорив, що наш шеф уже в десятому класі і через рік, можливо, завершить свою середню освіту. Дуже добре, що старається поповнити освіту, бо йому, я певний, дуже ніяково, що всі його підлеглі – випускники ВУЗ-ів, а він...

Після цього мої відносини з Думітру, власне, моє ставлення до нього, змінилися, можна сказати, радикально. Перш за все, я перестав кепкувати й іронізувати його. У свою чергу він, здавалося, не приділяв мені жодної уваги, ніби ігноруючи мене повністю, але в обов'язкових робочих стосунках шеф-підлеглий я відчував – у його голосі, в дрібних жестах, – що він старався, а з плином часу все більше, показати свою вдячність за моє мовчання. Він був переконаний, що я бачив його в ліцеї ім. Аурела Влайку і нікому про це не говорив.

На протязі останнього року моєї праці у Педагогічному видавництві ні Думітру Нікулає не чіпався до мене, ні я не завдавав уже йому жодного клопоту.

(Далі буде)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

СТИЖЕРЕТИ

(Уривок з повісті)

Хропів, скрипів і пахав чорний паровоз

*Ой їде машиночка,
на ній біла фана,
ставай, ставай, машиночко,
бо їде моя мама...*

3 народної співанки

З Сігету до Коштіля ходила мошинка, як називали верньорівнянці вузькоколіїний поїзд. Два рази в день чорний, маленький паровоз, хроплячи, пахаючи, стогнучи, скриплячи, мов нечиста сила, піднімався вгору на Коштіль, щоб потім повертатись до Сігету, тягнучи за собою два вагончики для пасажирів і кілька товарних.

Ще весною 1881 року розпочалось будівництво вузькоколіїної залізниці.

Старий Матвій Стижерет, який працював на будівництві залізниці, часто розповідав своєму синові Петрові та невістці Явдосі:

– То не фіглі будувати зараз шіснадцять кілометрів штрики. Уявіть лиш собі скільки там каміння було настелено, скільки шліферів натесано, а скільки людського кривавого поту потекло, поки засвистів перший паровоз від Сигота до Коштіля...

Явдоха пам'ятала добре той перший паровоз, хоча 1883 року їй було тільки 10 років. На самого волоського Василя, першого січня загукотів перший поїзд. Вона з іншими дітьми йшла віншувати до волохів з Нижньорівні і зупинились біля бохтарні подивитись на «чорного диявола», на «нечисту силу», як називали перелякані верхньорівнянські бабусі поїзд.

– Ой бо пише у Одкровенню Сятого Івана Богослова, што коли затрублять ангели у золоті труби, то настане кінець світу, – перехрестилась Марія Ясина.

– Та уже много не лишит Господь Бог світ на землі, бо, ади, до чого доходить – без волів, без коней тягнуса, як шаркань, піби із пекла убігло, – погодилася Василина Ференциха.

– Дивітса лиш, які іскри та дим ідуть за ним, кунчина світу, ой кунчина, горе нашим душам, – додала Анна Дьордіїха.

– Нам, як нам, бо ми уже своє прожили, але банно ми сих невинних діточок, аби тото такого лиха са дуждали, – витерла хусткою заплакані очі, перелякана Олена Кричунська.

– Мовчіт, дурні баби! Дітей перепудите з вашов кунчинов світа, дивися лиш, што собі придумали, – гримнув на бабню Михайло Дубей.

– Сам єс дурний, а діти гія аби знали Божого писанія, гія аби знали, што настане гармегедон, – гиркнула Марія Ясина.

– Якого письма, який гармегедон? – здивувався Дубей.

– Того, што писав Іван Сятий Богослов, што будут трубити ангели у золоті труби, і настане кінець світа, бо так єму удкрив Бог Сотворитель на горі Патмос.

– Говори здорова, Марі', абе-с не уснула. Патмос не є гора, ай остров, – махнув рукою Дубей.

– Айбо тото, як є остров, має бути і гора, бо хто чув остров без гори, а ти, Міха, не гніви Бога, бо ото гріх неспасений не віровати у ангели та золоті труби.

– Но, чорт мене заставив розкладатися на бесіду з дурнов бабов,

– розсердився Дубей і зник у натовпі народу, який прийшов «увидіти чорного диявола».

– Ану, дивітса на него, який безбожник! Айбо Іван Богослов писав у Одкровенню, што перед гармегедона прийде на землю Луципер-Антихрист та многі єму будут служити, ади, такі, як сес Дубей, бо як тото не вірувати у сяті ангели та золоті труби? – молола далі язиком стара Ясина своїм посестрам, які тільки кивали головами на знак згоди.

Жодне диво не триває більше трьох днів. Верхньорівнянці, як і нижньорівнянці та шваги з Коштіля, почали привикати до «нечистої сили», «чорного диявола», «шаркані», і перестали ходити пішки на Сігетський ярмарок, навіть і про вози забули, а «везлися у мошинци», як пани. Навіть Марія Ясина забула про кінець світу, гору Патмос, святих ангелів та золоті труби і «чукала» на ярмарок, гойдаючись у вагоні, як дитина у колиці.

Матвій Стижерет, який працював на будівництві коштільської вузькоколіїної залізниці від весни 1881 року до весни 1883 року, а опісля аж до самої осені на будівництві такої самої вузькоколіїки, яка протягалась із Сігету до Окни Шугетар – поверх двадцять кілометрів, страх любив розказувати про залізниці, паровози та поїзди, але у присутності Олекси Добруки він мовчав і слухав Олексів оповідді, який хоча й не працював залізничником, але працюючи в Тилянському річковому порті, у Сигітській Коморі, бачив не тільки маленькі паровозики, «як оцей, що чіхає на Коштіль», а справжні, в тричі більші паровози.

– Коли свисне австрійський STEG «M-Sziget», «Maramoros»

чи «Tisza», то кров ти мерзне в жилах...

– Ай, не говори... – дивувалися люди.

– Тото пусте, а були-сте виділи, коли 19 новембра '72 года прийшла перша мошина аж із самого Дебрецина, тото ізійшовса усий Сигут видіти чудо – і мале, і велике, не було де іглу упустити.

– Не говори, Оле! – дивувались люди, не так із почутого, бо вже знали напам'ять історію прибуття першого поїзда до Сігету, як хотіли зробити йому приємність, бо Добрука завжди вгощав їх горілкою, і не будь-якою, а мадярською «Бороспалінкою».

– Та што вам буду говорити, тото не іграшка! Із Сигота до Дебрецина є двасто двадцять кілометру, ще шістдесят восьмого зачали будувати штрику. Мете видіти, ото мошини возьмут верх, тогди пропаде усе, бо не будут гонити бокори, ані суль возити шіфами, бо уд тогди, уд коли прийшла перша мошина до Сигота, май пречіс уд децембра шісдесят восьмого, ходит кождий день доу Дебрецина та й назад – одна туди, друга суди... Уже й новий соляний млин здоймили, уже й дошки пилят, креденци тріскають, а порт на Тисі занепав, дуже занепав. Што тото буде, люде добрі, сам Бог знає...

Хоча з Сігету до Коштіля ходив той самий паровоз, спочатку два рази, а опісля три рази в день – з тими самими вагончиками, він став трійцею, за якою верхньорівнянські газди організували своє буденне життя, і повсякденну працю. Ранішній поїзд називали «п'яткою», бо він точно в п'ятій годині свистів біля бохтарні, що стояла серед села.

– Прогукотіла «п'ятка», гія уставати, бо зачнут рикати маржини у хліві, – говорили, прокидаючись газди, чи: – Час рушати косити, бо, ади, «п'ятка» уже свистить на Коштіль, гайда, поки не спаде роса!

Опісля той самий поїзд перетворювався на «дванадцятку» – коли проходив, можна було сідати полудникати.

– Пігень, пігень! – гойкали косарі. – «Дванадцятка» чукає!

А вечором ставав «сімкою», це означало, що можна покидати працю в полі й повертатися додому.

«Мошинка» була радістю і смутком для людей. Вона розлучала легінів з їх коханими, одружених чоловіків з жінками, батьків з дітьми, розлучала братів, сестер, сусідів, цимборів – відвозила їх з села на довгий час, а деяких на «вік віков аміні!» Люди йшли на заробітки на довгий час, і часто повертались убогішими, ніж були, покаліченими, або в домовині...

Кілька разів «мошинка» приносила жах у село: у Лалові убила глуху Ярину, у Нижньорівні волоського легіня залишила без ніг – упав під колеса вагону, а на Коштели убила швага Фронія. Правда, вбила кілька корів та багато ягнят, яких начебто нечиста сила тягла скубати травку, що проростала біля рейок.

Опісля розпочалася війна, і не один легінь співав у корчмі:

*Ой їде машиночка,
На ній біла фана,
Ставай, ставай, машиночко,
Бо їде моя мама.*

*Ой їде моя мама,
Несе-ми сорочку,
Бо я хлопець молоденький,
Іду на войночку.*

*Ой я їду на войночку,
Бурше са не верну,
Як ня вдарит остра куля,
Лиш са переверну.*

*Як ня вдарит остра куля,
А ще й москальова,
Не взерай ня, рудна мамко,
Лиш із теметова.*

І скільки їх поклато голови за інтереси «світлого цісаря Хорті Мік-

лоша»? Рекрутам говорили, що «Служити цісарю було великою честю!», а скільки повернулось кантуженими чи каліками – без ніг, без рук, без розуму... важко пораненими чи хворими...

Правда, «мошинка» приносила і багато радості, і досить часто, коли повертались додому з війська чи заробітків верхньорівнянські легіні та чоловіки. Найбільше раділи їй діти, бо вона повертала додому не тільки їхніх батьків, вуйків та старших братів, а возила на ярмарок їхніх матерів, які не повертались додому голіруч.

Дітвора, наче згряя горобців, бігла в центр до бохтарні чи на Портош, де чекала мошинку вигукуючи:

– Чуки-чуки – два міщуки, цю-цю-цю!

Через чотирнадцять років, у 1897 році, верхорівнянські полохливі газдині знову перелякаються, коли побачать з горбів Грицькова, Бабича та Ковника осяяний світлом серед темної ночі Коштіль.

– Гелектрика! – говорили газди, які вже бачили це диво в інших краях.

– Диво, чудо-диво, – хрестились перелякані жінки.

– Ой, як гарно та мило, – шептали інші.

Тільки стара, скоцюрблена, беззуба Марія Ясина, пророкувала горе та нещастя «блудному градові»:

– Світлий Вавилон – град розбуйнику та блудниучь, уд якого не зостане камінь на камени, бо так писав Сятий Іван Богослов на горі Патмос... – горлала на весь рот, але з нею вже не сперечався ніхто. Люди знали, що в бідної Марії «не всі кози дома». А вона продовжувала горланити і проклинати «блудний град», погрожуючи йому хворостоною та наганяючи на нього страхітних ангелів із золотими трубами.

~

Степан К. Д. ТРАЙСТА

ОБ'ЯВЛЕННЯ

На вершині пагорба під крилатою кроною столітнього дуба з пожевклим зараз чи не почервонілим листям стояв натовп людей, вдягнених у чорне, які неспокійно поглядали один на іншого. Вони стояли коло свіжо викопаної ями, в якій, здавалось, панує темрява, але, наближаючись до неї крок за кроком, ставала чимраз виднішою труна з чорних дощок, що лежала на дні ями, а в труні – покійник в чорному одязі, мабуть, зшитому саме для цього важливого моменту, на його шиї висів, тобто, радше б сказати, на його грудях лежав кулон з дивним сьйвом, яке нібито занепокоювало тих, що дивились на нього. Наблизившись до ями, можна було побачити бліде, мертве обличчя із сірою бородою, від виразу якого мороз пробігав спиною.

Один з мужчин зробив знак іншому, і обидва разом закрили труну кришкою, після чого почали засипати її землею. Люди перешіптувались, одні повернулись спиною і почали відходити, інші продовжували дивитись в бік наполовину засипаної ями.

І так покійний потрапив на той світ, змішавшись із безліччю інших покійників, про яких живі люди говорять: «відійшли у вічність». Але поки що про ту вічність люди не знають багато, беззаперечним є лиш те, що покійник втратив життя, думки, сподівання, надії, спогади, одним словом – все!

Свідомість, чи душа, як називає її дехто, покинула його тіло, вийшла з нього, і хто б міг сказати, куди поділася, розтанула у повітрі чи помандрувала разом з ним?.. Чи свідомість існує після смерті чоловіка, чи її поглинає велике, чорне і страшне НІЩО, яке вбиває будь-яку надію.

Мабуть, померти і не так страшно. Людина закляє очі – і все! Стає сильною, тому що життя страхітливе, жива людина весь час знаходиться під впливом страху, а мертвій людині нема чого боятися болю, страху, нещастя, життя...

Чи дійсно людина приходить на світ, щоб виконати свою роль протягом життя, чи це просто ще одна ідея, створена всемогутнім людським розумом? Але розум покійника вже не існує, його свідомість покинула тіло, залишила труп, який насправді є механізмом досконалості, або простими залишками, що зігниють, як інші десятки тисяч. Іронічно, у певному сенсі, недосконала совість, яка помиляється і ви-

вчає добрі чи злі речі (якщо добро чи зло дійсно не втрачають сенс після смерті), має стільки думок, ідей, надій, мрій, і все це в ідеальному тілі з органами, ідеально розташованими так, що будь-яка зміна може зруйнувати цю досконалість. Але чи переходить свідомість на інший ступінь життя, який є більш розвинутим? Мабуть, людський розум не може уявити таких речей, але ідеальне тіло залишається тут, щоб гнити під землею і залишатись назавжди забутим.

Можливо, після смерті совість усвідомлює, що нематеріальні блага є важливішими за матеріальні. Мабуть, совість бородатого покійника вже усвідомила це, як і совісті всіх тих, що народилися, жили, мріяли, думали, працювали, страждали і, до кінця померли.

Після таких думок піднімаєш голову і дивишся на людей навколо тебе, ти цього не запримітив досі, але всі вони носять маски. Деякі із сумними обличчями, а інші навпаки, щасливі, аж раптом всі починають дивитись на тебе. Відразу відчуваєш, як тебе огортає страх, серце починає калатати, вітер дме сильніше, гілки дуба скиглять і плачуть, наче перелякана жінка. Листя починає відриватись з гілок, а з очей замаскованих людей починає текти кров, земля починає тремтіти.

Раптом листя дерев застигає в повітрі, ти відчуваєш, як твої ноги відриваються від землі, і дивишся здивовано на замаскованих людей, що плавають понад сухою травою. Земля починає тріскати, появляються бездонні прірви, сонце і місяць танцюють разом під спів чорних дроздів, під поглядом здивованих зірок. Там, де була могила, утворюється гігантська яма, а з неї піднімається щойно похований мертвець. Він сяє сліпучим світлом, його плоть тане, розпливається, перетворюється в кістяк, а потім відростає знову, старіє. Він наближається до тебе. Ти дивишся на його постаріле обличчя, воно здається тобі знайомим, але звідки? Ти добре пам'ятаєш риси його обличчя, але не можеш пригадати... його очі дивилися на тебе, і враз ти бачиш його очима далекі галактики, він поворушив вустами, ніби щось хотів сказати, але не вимовив жодного звуку.

І що йому було казати, слова втратили будь-який сенс, навіть низький і глибокий голос мудрої людини, чи ласкавий, як пісня соловейка, в такому пейзажі не вимовив би ні слова.

Через мить світ накрила темрява, скрізь було темно, виднілось тільки знайоме обличчя старого, яке поступово змінювалось, молоділо, поки ти не впізнав його. Це було твоє обличчя, це був ти!

* * *

В кімнаті було темно, пахло пилюкою, і ти відчув занепокоєну тишу, яка обвивала похмурий декор глибокої самоти, яка обняла тебе, ніби то була єдиним твоїм другом.

Тільки дзеркало було освітлене блідим світлом. В ньому ти вже не бачив старого чоловіка, він помолодів і тепер дивився на тебе, хоч ти впізнав його, бо це був ти, але ви обидва були чужими один одному. Тоді тобі стало ясно, що ти пришелець, який блукає світом, не маючи жодного призначення. Ти відчужений від себе самого, і від всіх пришельців, які блукають світом так само, як ти, без жодного призначення, ховаючись за власною тінню. Але ти мудрець, пророк або принаймні одноокий чоловік, який став царем серед сліпих. Ти крокуєш шляхом

зірок, а планети поклоняються тобі. Жоден з богів не може рівнятися з тобою, і ніщо не може зупинити тебе!..

Ти плаваєш серед хмар і милуєшся прохолодними горами, зеленими полонинами, блакитними морями і густими лісами, наповненими різними істотами, які не можуть зрозуміти твоєї геніальності.

Та раптом з'являється отруєна золота стріла, яка розрізає небо навпіл і влучає точно в ціль, у твоє серце, і отруює його ненавистю й обманом. Ліси спалахують вогнями пекла, тварини біжать прямо в обійми страхітливої смерті. Моря, озера, річки сохнуть. Степи впадають у безодню і перетворюються на демонічні прірви, з яких кричать істоти перетворені в рабів, а люди в масках торжествують, танцюючи навколо вогнів. Гори ворухаться, а з них виходять кам'яні дракони, які залишають за собою на небі смарагдово-зелені дощі.

Все швидко тане, зникає, кольори змішуються і темніють. Ти прокидаєшся посеред кімнати, в тій самій похмурий атмосфері і такій же вічній темряві.

Все це було просто неприємним кошмаром...

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПРИТЧІ

ЧИ В РАЙ, ЧИ В ПЕКЛО?

Дуже злий чоловік, коли помер, у воріт пекла зустрів ангела. Ангел йому сказав:

– Для тебе достатньо було зробити хоча б один хороший вчинок в твоєму житті, і це допомогло б тобі потрапити в Рай.

Чоловік згадав, що одного разу, коли він гуляв лісом і побачив павука – то обійшов його, щоб не задавити.

Ангел засміявся. І з неба спустилась павутина, що дозволила чоловіку піднятися в Рай. Інші, приречені на існування в пеклі, теж почали чіплятись за павутину.

Чоловік, побачивши, як ці нахаби забирають у нього останній шанс врятуватись, з острахом почав скидати їх на землю. Павутина не витримала і порвалася... Чоловік повернувся до пекла.

– Яка жалість, – сказав ангел. – Твоє переживання за себе перетворило в злість єдиний хороший вчинок, який ти колись вчинив.

РАЙ І ПЕКЛО

Наснився одному чоловікові сон, що потрапив він на небеса і зустрів там Апостола Петра, який запропонував йому екскурсію.

Спочатку вони помандрували до пекла. Чоловік здивувався: у великих світлих кімнатах стояли величезні столи, заповнені різноманітними стравами, за столами сиділи люди, але вони були нещасливі, бо ложки в їхніх руках були занадто довгими і вони не могли їсти ними!

Після цього вони пішли до раю. Чоловік був здивований не менше! Тому що побачив ту ж саму картину: великі світлі кімнати, столи зі стравами і знову довгі ложки. Але люди, що сиділи за столом, посміхались. Вони були щасливі!

Чоловік запитав Петра:

– Не розумію, все однаково. Чому ж в раю люди такі щасливі?

– А тому, що вони годують інших, а не стараються наїстись самі!

Дитяча сторінка

Наталія ЗАБІЛА

КАЗКА ПРО ВЕСЕЛОГО МЕТЕЛИКА

Була весна. Про сніг колишній давно забули ліс і сад. Стояли яблуні та вишні у квітах з голови до п'ят. Все оживало, все раділо в зеленім лісі і в садку. І кожен сам знаходив діло собі під силу й до смаку. Отам, де сосни із-за тину здаля дивились у квітник, розкинув довгу павутину Павук – похмурий працівник. Він жив у хатці на гілляці, щоранку вдосвіта вставав, а вставши, зразу йшов до праці і плетиво своє снував, ще й буркотів:

– Щоб мух ловити, міцні тенета я роблю. Я дуже впертий, працюючий, неробства зовсім не терплю! Поміж дерев, найстарших віком, у гущині серед трави, на сто дверей і двісті вікон стояв будинок мурашви. Виходили крізь всі ті двері щоранку тисячі мурах і метушились до вечері і по землі, й по стовбурах. Вони тягали суччя, дрюччя, за себе важчі в сто разів, облазили дерева й кручі усі – з верхів і до низів. А ввечері повзли додому і так, щоб чути скрізь було б, хвалились: – Всім давно відомо, що й ми ненавидим нероб! Неподалік, де тихо дзенькав серед трави ясний струмок, бджілок родина чималенька вселилась в гарний теремок. Вони збирали мед на квітах аж до вечірньої зорі. І клопотушок працюючих любили всі, малі й старі, бо, хоч і мали гострі жала, вони й самі любили всіх і тільки тих не поважали, хто байдикує всім на сміх.

Одного разу, вранці-рано, в садку біля старого пня з'явився раптом хтось незнаний, в яскраве вдягнений вбрання. Літає, пурхає зраділо, серед квіток веде танець, і різнобарвні легкі крила проймає сонця промінець. Це був Метелик. Він допіру прокинувся в старому пні і тісну зимову квартиру покинув радо навесні. Почувши вітру теплий подих, скупався в крапельках роси і вбрався у святковий одяг з тканин сліпучої краси. – Ой, як же гарно! Скільки світла! Як хороше на світі жить, коли навколо все розквітло, все хоче з сонечком дружить! І вже не треба повертати у той старий трухлявий пеня, а можна весело літати і танцювати цілий день! І став Метелик витворяти такі балетні номери, що в лісі збіглися зврята, придибав навіть кріт з нори, пташки в садку здійняли галас, захвилювались квіти всі, і шепотіли, й дивувались такій невиданій красі!

В цю мить з-за тину, з павутини, Павук заглянув до садка. І легковажна ця картина роздратувала Павука. І він спустивсь по довгій нитці до мурашви в мурашнику: – Ану, сусіди, подивіться, що зараз робиться в садку! Якийсь-то виряджений жевжик розтанцюювався серед трав! Це припинити слід... Та де вже! Він там усіх зачарував! – Хоч подивитися й цікаво, – загомоніла мурашня, – та в нас така важлива справа і невідкладне завдання:

ми доім тлю, свою худобу, і виганяєм на попас. Провчити б слід цього неробу, але часу немає в нас! Тоді Павук з своєї хати поліз в дупло до Кажана, збудив його і став прохати впіймати швидше джигуна. Але Кажан крізь сон белькоче: – Та як же я його вловлю? Він не літає серед ночі, а я весь день, звичайно, сплю! – Ну що ж, –

Павук промовив грізно, – якщо не візьметься гультьяй за розум, поки ще не пізно, я сам провчу його – та й край!

Такі погрози й пересуди підслухав бистріш вітерець і незабаром скрізь і всюди їх розплескав з кінця в кінець, і навіть сповістив нечемно і танцюриста самого... Ця поголоска неприємна аж приголомшила його... Ні, не злякався він! А тільки до лісу перестав літати, хоч фіолетові васильки там починали розцвітати. Він полетів на луг до річки, сховався сумно серед трав і, позабувши власні звички, зняковіло крильця склав. «За віщо цей Павук жакхливий йому спокою не дає?.. Чи, може, для такого гніву якась причина дійсно є? Навколо й справді всі працюють, і це, напевно, так і слід: пташки веселі не танцюють, а мостять гнізда серед віт, мурашки хмиз додому носять, кору на дубі точить жук, і в білкі теж роботи досить, і павутину тче павук, бджола у вулик мед тягає і ліпить з воску стільники... Лиш він без діла сновигає

Дитяча сторінка

і тільки знай – веде танки! І ось – ідуть вже пересуди, недобра слава скрізь біжить... Ні, ні! Він ледарем не буде! Так не годиться далі жити!.. Та що ж, як він такої вдачі, нікчемніший за комара...» Сидить Метелик, гірко плаче і слізки лапками втира.

Тим часом між квіток веселих пішли розмови тут і там: – А де ж отой красунь Метелик? Без нього дуже сумно нам! І от одна Вишнева Квітка зірвалась з гілки – тільки блись! – і полетіла швидко-швидко Метелика шукати скрізь. Вона питала без упину – чи хто не бачив, де він дівсь? І ось на луг, під ту билину потрапила, де він сидів. – Ой, любчику, – сказала Квітка, – чому ти плачеш у кутку? Чому тебе давно не видко у наших колі, у садку? І Квітці про свої печалі Метелик щиро розповів: мовляв, не можу вести далі таке життя, як досі вів... Мовляв, я зараз тільки й мрію якусь роботу розпочати, але ж нічого я не вмію й не знаю, де такого вчать!.. – Не знаю й я, – сказала Квітка, – бо в світі мало прожила. Та в нас тут є одна сусідка – стара, досвідчена Бджола. Отож не плач,

розпростуй крильця, ми зараз вдвох полетимо і тій хорошій мудрій Бджілці докладно все розповімо. Вона напевно дасть пораду і скаже, що тобі робити! Почувши це, Метелик радо з свого куточка виліз вмиг. – Летімо! – вигукнув завзято і слізки хусточкою стер. – Спасибі, що мене знайшла ти, бо я з одчаю ледь не вмер! Вишневу Квітку в білу щічку Метелик враз поцілував, і посадив собі на плічко, і до Бджоли попрямував.

Стара Бджола в ту мить вечірню, за день втомившись як слід, відпочивала тихо й мирно на лавочці біля воріт. Коли це гульк – летить Метелик, а з ним і Квітенька мала. – Заходьте, друзі, до оселі! – привітно мовила Бджола. Розповіли вони все чисто, Вона вгостила їх медком. – Що ж, – каже, – любий танцюристе, ставай моїм помічником! – Хіба я зможу мед збирати і стільники робити, як ти? – Звичайно, ні! Та можеш, брате, ти де в чім іншим допомогти. Коли ми навесні та влітку збираєм мед серед квіток, то водночас із квітки в квітку ми переносимо пилок. І знай – це робиться не даром: пилок той переносить слід, щоб кожна квітка незабаром перетворилася на плід. Робота ця тобі під силу: літай собі, як досі зник, відвідай кожну квітку милу і з неї пий солодкий сік, танцюй, виблискуюй, як лелітка, щоб веселіш усім жилось, а разом з тим із квітки в квітку пилок на лапках перенось! – О, – він зрадів, – на це я здібний! Я так робив би й дотепер, якби лиш знав, що це потрібно для Квітки та її сестер!

І от, здивовані без міри, побачили старі й малі, як трудиться Метелик щиро, допомагаючи Бджолі. І квіти всі заговорили: – Літай, Метелику, літай! Свої барвисті ніжні крила в повітрі вільно розгортай. Сідай на яблуню, на вишню, і на шипшину, й на бузок. Нам всім так весело і втішно з тобою стрітись хоч разок. Є метелі, що роблять шкоду і нищать всі садки навкруг. Та зовсім ти не з того роду, і ти не ворог нам, а друг! Лунає здалека і зблизька Метеликові похвала. І навіть хмурий Павучисько не буркотить з свого кубла. І мурашки повзуть повільно, несуть свої сучки й дрючки і про Метелика прихильно ведуть між себе балачки. А він, веселий як ніколи, весь день в усій своїй красі літає в ліс, в садок і в поле, де квіти миються в росі, пилок із квітки в квітку носить, немов не чує тягаря, аж поки Бджілка скаже: – Досить! Вже вечір. Спатоньки пора!

Весна минула. Тепле літо прийшло в діброви та сади. На вітах, де білили квіти, тепер красуються плоди. Виблискують червоні вишні і білі яблука-налив, і згадують, як в дні колишні усіх Метелик веселив, як всі свої маленькі сили він вклав у працю залюбки, і як ще дужче полюбили його і квіти, і бджілки.

Отож, мій дорогий читачу, хто любить працю понад все, тому й краса, й весела удача ще більшу радість принесе. А хто від ранку і до ночі живе, цураючись труда, того ніхто любить не схоче і теплим словом не згада!

Дитяча сторінка

Ірина МОЙСЕЙ

ПИСАНКИ ДЛЯ МАМИ Й ТАТА

Пальчики у Маринки не те що затерпли, заціпили, а вже, але вона не здавалась. Вкотре піднесла писачок до запаленої свічки, потримала над вогнем і, зосередившись, поспробувала провести на яєчку рівну лінію. Та раптом – хресь! Дівчинка розчаровано наморщила носик.

Маринка дуже хотіла розписати гарну писанку для мами і ще одну для тата. Вона вже цілий рік не бачила їх і дуже скучала. Але скоро вони повернуться із далекого краю, куди поїхали заробити грошей, мама по телефону сказала їй, що на Великдень прийдуть.

Цілий тиждень Маринка надокучала бабусі, щоб та навчила її розписувати писанки, а сьогодні нарешті бабуса знайшла часу, навіть видула десяток яєць для такої справи. «Тільки гляди, видуті яйця дуже крихкі, тримати в руці їх треба дуже ніжно», – наказувала вона онучці, запалюючи свічку. Потім дала їй в руку писачок, показала, як правильно його тримати. В другу руку легко поклати яйце. «Все, піде справа», – задоволено подумала Маринка. Та раптом – хресь! Дівчинка розгублено глянула на яйце, по якому побігла павутина тріщини. «Нічого страшного», – заспокоїла бабуса, взяла з її руки тріснуте яйце і поклати в лоток справа, зліва стояли ще дев'ять чистеньких, підготовлених для розписування яєць.

Маринка взяла одне з них, старалась тримати його легко-легко, та перестаралась. Неслухняне яйце викотилось з руки, цокнулось об підлогу і, звичайно, розбилось.

З третім, здається, при звичайності. Тримала його не надто міцно, але й уважала, щоб воно «не втекло». Спочатку бабуса допомагала їй, тримаючи за онучину ручку з писачком, легко водила по яйцю, малюючи воском рівненькі лінії, а коли переконалась, що Маринка все зрозуміла, залишила її орудувати самостійно, а сама сіла у глибоке крісло і взялася за своє плетиво, час від часу поглядаючи на онуку і даючи їй поради. Та невдовзі, втомлена цілоденними клопатами, задрімала. Маринка запримітила це, але вона дуже жаліла бабуню,

тому вирішила не турбувати її. «Поспробую сама впоратись», – подумала і зосередилась на своїй справі. Писачок не слухався її: лінії виходили криві, квіточки – кострубаті. А тут ще й – хресь!

Поклавши чергове тріснуте яйце в лоток, Маринка зітхнула. Та раптом почула, наче луну, ще одне зітхання. Полум'я свічки затріпотіло, наче від легкого дмухання. Дівчинка озирнулася і... Зовсім поряд за плечем побачила світіння, яке на очах набирало обрисів дивної істоти з крильми. Таких Маринка бачила тільки на бабусиних іконах.

– Ти ангел? – здогадалася вона.

– Так, я – твій Ангел Хоронитель, – відповіла чарівна істота. – Це у мене ти щоранку і щовечора просиш допомоги.

Цю молитву бабуса навчила Маринку давно, і кожного ранку і вечора дівчинка її промовляла:

«Ангеле Хоронителю мій,
Ти завжди коло мене стій,
Як удень, так і вночі
Будь мені до помочі».

– Тобі потрібна зараз моя поміч? – запитав Ангел.

Дитяча сторінка

Ореста ДАНИЛЯК

ВЕЛИКОДНЯ КАЗКА

Ось мій кошик-мандрівник!

Він ходить багато звик:

влітку ягідки збирав,

восени гриби шукав,

цілу зиму він стояв,

трохи порошком припав.

А на весну він умився,

зіллячком причепурився

і почав гостей чекать.

А вони не забарились,

і, як в казці, появились.

Пишнобока, гарна паска

і худенькая ковбаска,

а за нею бурячки,

славнозвісні своячки.

Тут дівчаток йде гурток,

писанок і крашанок.

Але шинка йде сама,

бо багачка, бач, вона.

Ось компанія йде:

сир і масло, хрін бреде.

Так його боки печуть,

Але вирядився в путь.

Хотіла сіль насолити,

Та не вдалось це зробити.

Ось, нарешті, всі зійшлись,

І до церкви подались.

Кошик вбрався в вишиванку –

Це було в неділю зранку.

Коло церкви дівочки

Водили гаївочки.

Покропили всіх їх рясно,

Стало нам свячене все.

Засіяло сонце ясно!

Христос Воскрес!

Воістину Воскрес!

Оговтавшись від здивування, Маринка закивала і вже хотіла розповісти Ангелу про свій клопіт, але той спинив її:

– Знаю, знаю. Я допоможу тобі. Бери в руку яйце і пам'ятай: писанку треба розписувати з любов'ю.

Дівчинка знову кивнула і взяла яйце.

– На мить заплющ очі і подумай про свою маму. Яка вона?

Маринка слухняно заплющила очі і її личко засвітилося:

– Вона добра, лагідна і гарна, як весняні квіти, – прошепотіла дівчинка.

– Тепер грій писачок і починай писати. Думай про свою маму, як ти її любиш, як вона тебе обійме, коли повернеться, як цілуватиме твоє личко...

Біль у пальчиках кудись подівся, рука Маринки наче сама водила писачком по яйцю, рівненькі лінії, кружельця, ромбики складалися у гарний візерунок.

Через якийсь час дівчинка покрутила яйце в долоні і радісно промовила:

– Все, готово!

– Гаразд, – усміхнувся Ангел. – обережно поклади його і бери інше, будемо розписувати його для тата. Подумай, який твій тато?

Маринка знову заплющила очі...

Плетиво висковзнуло із рук сплячої бабусі і дзенькнуло спицями об підлогу. Бабуса стрепенулася, поозиралася і зупинила погляд на внучці, потім підвелася і підійшла до дівчинки. На лотку перед Маринкою стояли дві писанки готові до забарвлення. Через мить дівчинка підвела оченята:

– Ось, готова і третя. Це для тебе, бабусю, бо я тебе дуже-дуже люблю.

– Молодець, Маринко. Ти в мене розумниця, – бабуса погладила онучку по голівці.

– А я не сама, це мій Ангел Хоронитель допоміг мені. А ще він мені допоміг пригадати мамині і татові обійми й поцілунки. Я так скучила за ними, так давно їх не бачила. А Ангел зробив так, що я відчула, ніби вони поруч.

– Звичайно, моя любя, – бабуса обняла внучку, ховаючи від малої очі, на які набігли сльози. – Він же посланник Божий, який повсякчас буде поруч і завжди допомагатиме тобі подолати усі труднощі й печалі. А мама з татом вже скоро повернуться.

*А сад вирує в хуртовині цвіту,
Бушує біла хвиля пелюстків.
Крізь чари весняного ненаситу,
Мов полум'я блакитне, лине спів.*

Євген Маланюк

